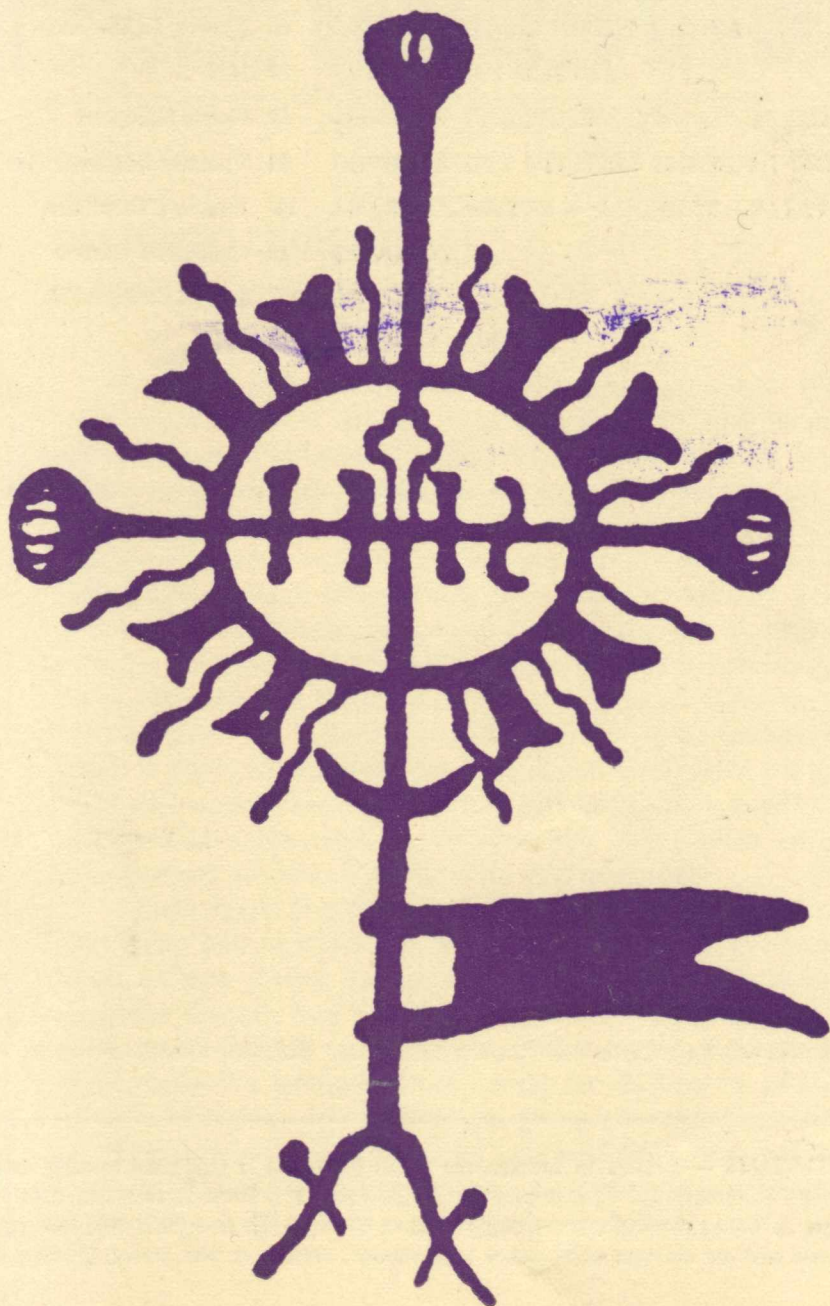

 **laiskai
lietuviams**

kovas / march 1983

PASNINKO PRASMĖ	73	Andrius Valevičius, S.J.
MALDA Į ŠV. KAZIMIERĄ (eil.)	75	Juozas Mikštas
EILĖRAŠČIAI	76	Ada Karvelytė
TIKĖJIMAS IŠGELBĖJO	77	Chiara Lubich
TIESOS SAULĖ IR PELĖDOS AKIS	78	Anicetas Tamošaitis, S.J.
PASILIK SU MUMIS, NES ARTINASI VALANDA . . .	81	Sibiro tremtinė
PASAULIO SEKULIARIZACIJA	81	A. Mauragis
TĖVĄ ANDRIŲ RUDAMINĄ PRISIMENANT	85	Paulius Rabikauskas, S.J.
SENELIO PALAIMINIMAI	88	N.N.
ĮSPŪDŽIAI IŠ "LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KELIONĖS	89	Gunda Kodatienė
KURAIČIO PALIKIMAS LIETUVIŲ ŠVIESUOMENEI	94	Vytautas Bagdanavičius
VAKARO KOMEDIJA — RYTMEČIO DRAMA	101	Vytautas Kasniūnas
TĖVYNĖJE	105	Gediminas Vakarīs
KALBA	107	Juozas Vaišnys, S.J.
TRUMPAI IŠ VISUR	108	J. Pr.

Šis numeris iliustruotas nuotraukomis iš "Laiškų lietuviams" kelionės. Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Letters to Lithuanians (ISSN 00301-540) is published monthly except July and August, when bimonthly, for \$8.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices. **Postmaster:** Send address changes to "Laiškai Lietuviams", 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636.

Laiskai lietuviams

*religinės ir tautinės
kultūros žurnalas*

1983 / KOVAS - MARCH / VOLUME XXXIV, NO. 3

PASNINKO PRASMĖ

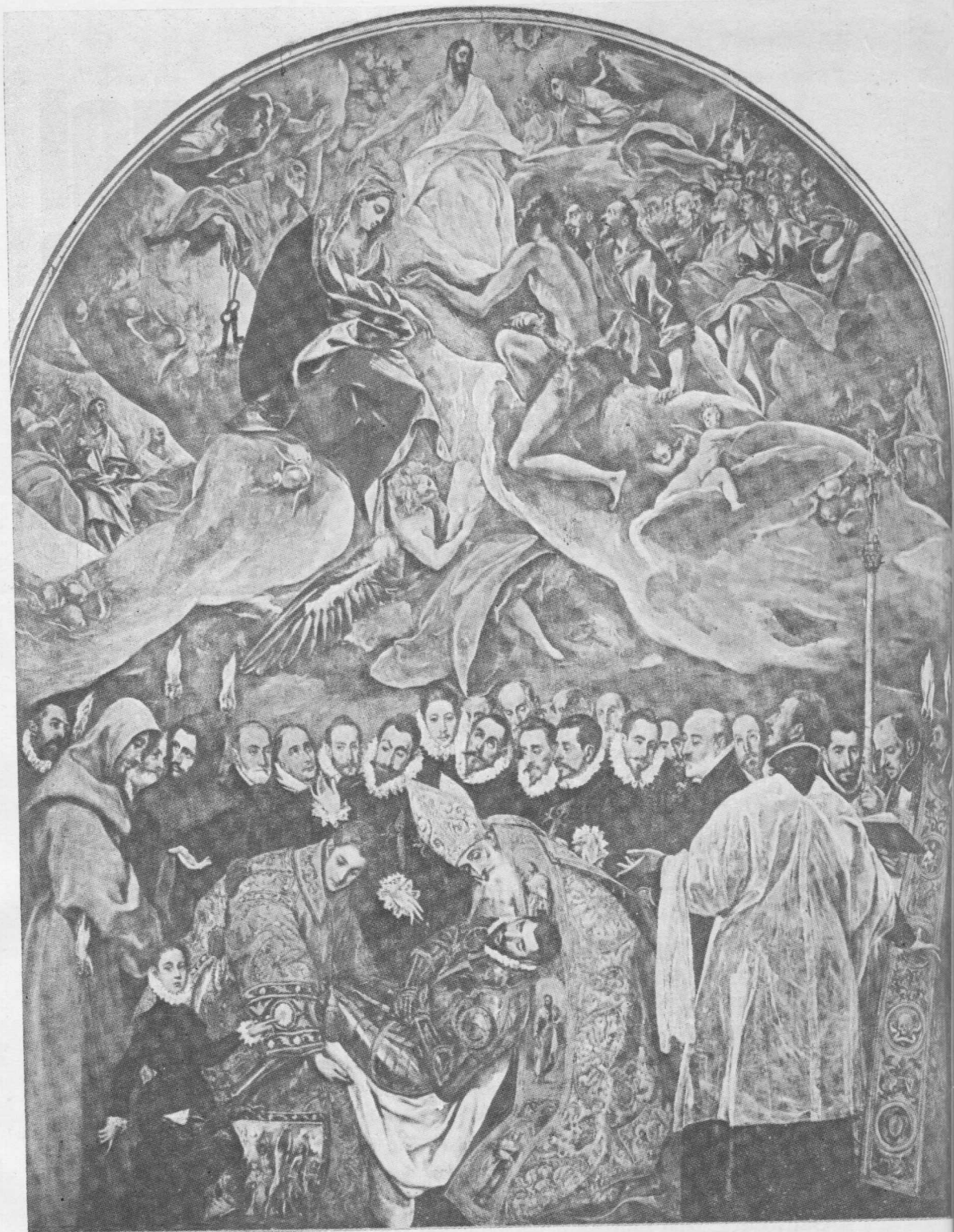
ANDRIUS VALEVICIUS, S.J.

Gavėnioje Bažnyčia skatina tikinčiuosius pasninkauti. Bet kodėl, kokia yra pasninko prasmė? Ar pasninkas nėra vienas iš daugelio atgyvenusių Bažnyčios įsakymų, viduramžiais išgalvotas nuostatas, kuris šiandien nebeturi reikšmės ir į kurį niekas nekreipia dėmesio? Reikėtų atsakyti, kad ne visiškai taip. Žmogus, labiau įsigilinęs į tuos nuostatus, gali atrasti nemaža prasmės. Praktikuojančiam katalikui yra net pareiga apmąstyti savo tikėjimą ir tai, ko Bažnyčia moko, ir stengtis visa tai šių laikų dvasia savo gyvenime vykdyti.

Anksčiau Bažnyčia, įsakydama pasninkauti, labiau pabrėždavo atgailos dvasią ir atsivertimo reikalingumą išganymui. Pasninkavimas, tarp kitų atgailos rūšių, būdavo laikomas dalyvavimu Kristaus kančioje. Katalikams būdavo sakoma, kad kiekvienas krikščionis turi savęs atsižadėti, pasiimti savo kryžių ir dalyvauti Kristaus kančioje. Tokie pasakymai yra teisingi, jie savo tiesos nepraranda, bet, antra vertus, šiais laikais jie gal nėra visiems krikščionims savaime suprantami. Todėl būtų gera surasti šiems laikams tinkamesnę pasninkavimo prasmę. Gal praverstų toks pavyzdys.

Vyksta karas. Dvi moterys sėdi namie ir galvoja apie savo vyrus fronte. Jos svajoja apie tą dieną, kai vyrai sugrįš iš karo ir gyvenimas tęsis toliau. Viena moteris norėtų, kai jos vyras sugrįš iš karo, turėti kuo patogias gyvenimo sąlygas, kad viskas kuo geriausiai atrodytų. Ji pradeda tvarkyti namą, gražinti, kiek gali. Langus nuolat plauna, baldus naujai aptraukia, užuolaidas siuva, pinigų taupo, maistą ruošia, kad tik nieko netrūktų, kad tik viskas blizgėtų, gražiai atrodytų, kai jos vyras sugrįš.

Antra moteris sau galvoja, ką jos vyras šiuo metu daro, kaip jis gyvena. Gal jo drabužiai sudrėkę ir peršlapę, gal jam šalta, gal jis dabar dreba. Ir ji nusprendžia daugiau savo namų nekūrenti. Toliau galvoja, gal jis šiuo metu

El Greco

Grafo Orgaz laidotuvs

kokioje nors duobėje guli, tai ir ji pradeda naktimis ant grindų miegoti. Gal jis neturi ko valgyti, tai ir ji pradeda pasninkauti. Visa tai ji daro dėl to, kad myli savo vyrą ir stengiasi suprasti, ką jis pergyvena, ir pati nori bent kiek dalyvauti jo pergyvenimuose, kad juodu vienas nuo kito neatitolėtų, kad ji galėtų savo vyrą geriau suprasti, kad galėtų jį geriau užjausti, kai jis sugriš.

Karas pasibaigia. Vyras grįžta namo. Vienas sugrižta į gražų, blizgantį namą. Jo žmona, gyvendama visai kitokiame pasaulyje, visiškai nesupranta, ką jis yra pergyvenęs. Jis jaučiasi jos nesuprastas, nuo jos atitolęs. Antrasis vyras sugrižta namo, ir jo žmona iš pirmo žvilgsnio supranta, ką jis pergyveno, jį užjaučia, lengviau gali prie jo prisitaikyti, ir jiems lengviau atstatyti savo bendrą gyvenimą.

Šiais laikais žmogaus visuomeninė sąmonė nuolat didėja. Telekomunikacija ir susisiekimas daro pasaulį mažesnį. Žmogus vis labiau mato, kad jis priklauso vienai šeimai — žmonijai. Jis supranta, kad gyvenimas be atsižvelgimo į kitus žmones, į kito-

kias visuomenes, nebeįmanomas. Jis žino, kad milijonai žmonių šiame pasaulyje kenčia, yra nuskriausti, prispausti, nelaisvi, neturi ko valgyti, kasdien kaip musės nuo bado miršta. O tuo tarpu jis pats gerai gyvena!

Tada jis gal suprastų, kad gavėnios pasninkas — tai būdas bent kiek užjausti, bent kiek pasidalinti likimu su broliais, kurie nėra tokie laimingi, kurie alksta, kurie kenčia. Gal tada žmogus pamatytų, kad atgaila, savęs atsižadėjimas, pasninkavimas nėra patys sau tikslai, bet solidarumo parodymas tiems, kurie nelaimingi, kurie yra su Kristumi nukryžiuoti.

Iš tikrųjų kaip tik šia visos žmonijos dvasia Bažnyčia šiandien tą pat skelbia, ką popiežius Paulius VI yra sakęs, ragindamas atgailauti: “Žmonės taip pat galės parodyti meilę savo broliams, kurie kenčia vargą ir alkį”.

Tokio nusistatymo žmogus, truputį daugiau suprasdamas, daugiau stengtųsi pakeisti šitą pasaulį, jį pagerinti, palengvinti bendrą žmonių gyvenimą.

JUOZAS MIKŠTAS

MALDA Į ŠVENTĄJĮ KAZIMIERĄ

*Šventasis Kazimierai, melski už mus
Tenai, kur palikome savo namus,
Gimtinei prisiekdami grįžti atgal,
Jei jėgos nostalgijos našta pakels.
Šventasis Kazimierai, prašom Tave,
Būk mūsų vadovu likimo laive.
Būk kelrodžiu mūsų į tuos kalnelius,
Kur mynėm jauni Kalvarijos kelius.
Kur stūkso pilis Gedimino sena,
Kur metų garsių ir sunkių eisena,
Tegul dar mums leidžia sugrįžti laisvon,
Globojamon Tavo, šventon Lietuvon.
Šventasis Kazimierai, šviesk mums viltim,
Tėvynėj mums esant širdim ir mintim.*

Ada Karvelytė

MAŽA ŽVAKELĖ

Nesisielok,
Kad negali būti
Didelė šviesa
Ir apšviesti
Visą pasaulį.
Būki maža žvakelė
Ir apšvieski
Tik tą vietą,
Kurioje dabar esi.

TIKRASIS DŽIAUGSMAS

Tik Tavyje, Viešpatie,
Atrandame tikrą
Ir nemeluotą džiaugsmą,
Todėl padėk mums
Tai atsiminti,
Kai jo ieškome
Kur nors kitur.

TRUMPAS PASIKALBĖJIMAS

Kažkas man sakė:
“Visas savo gyvenimo dienas
Ieškojau Dievo
Ir negalėjau
Jo surasti”.
Aš pasakiau:
“Keista, kad taip galėjo būti —
Dievas niekur
Nebuvo pasislėpęs
Nei pradingęs”.

NELAUKI

Nelauki tik sunkių
Ir skaudžių valandų
Pasikalbėti maldoje
Su Kristumi.
Kalbėkis su Juo visada,

Kalbėki apie viską.
Nesvarbu nei laikas,
Nei vieta.
Svarbu just
Sklidiną širdį tikėjimo,
Kad Jis yra
Arti tavęs
Ir tave girdi.

ŠVELNUMAS

Švelnumas
Yra Dievo dovana.
Būti švelniam
Tai nereiškia
Būti silpnam.
Didieji dvasios milžinai
Yra tie,
Kurių širdis
Išreiškia švelnumą.

NORĖČIAU BŪTI

Nesu puiki
Kaip gėlė,
Didinga ir nuostabi
Kaip jūra,
Ar kaip paukštė,
Čiulbėjimų pilna,
Bet aš norėčiau
Tokia būti.

KRISTAUS RAMYBĖ

Kristaus ramybė
Duoda daug daugiau,
Nei žemiškoji ramybė.
Visi, kurie skiria
Kristui pirmąją vietą,
Yra pripildyti
Jo ramybės.

TIKĖJIMAS IŠGELBĖJO

CHIARA LUBICH

“Eik, tavo tikėjimas išgelbėjo tave” (Mk 10, 52).

Kai Jėzus ėjo iš Jericho ir gausi minia jį sekė, akklasis elgeta, sėdėjęs prie kelio, pradėjo garsiai šaukti: “Jėzau, Dovydo Sūnau, pasigailėk manęs!” Daugelis iš minios draudė jį, kad nutiltų, bet jis šaukė dar garsiau. Jėzus liepė jį pašaukti. Kai jis prisiartinio, Jėzus jį paklausė: “Ko nori, kad tau padaryčiau?” Neregys atsakė: “Mokytojau, kad praregėčiau!” Tuomet Jėzus jam tarė: “Eik, tavo tikėjimas išgelbėjo tave”.

Pastebime, kad šitame pagydytame, kaip ir daugelyje kitų, prieš darydamas stebuklą, Jėzus reikalauja tikėjimo. Galėtume pagalvoti, kad Jis darė stebuklus, norėdamas sustiprinti žmonių tikėjimą. Tačiau Jo žodžiuose matome tikėjimo reikalavimą dar prieš stebuklą.

Jėzus reikalauja tokio tikėjimo, kurs nėra kažkokia magiška galia ar koks psichologinis ligonio paruošimas gydymui. Jėzus kai kada atlygina už kito asmens tikėjimą, pavyzdžiui, šimtininko, kurs prašė pagydyti jo tarną. Jėzus reikalauja tikėti Tą, kuriam viskas įmanoma. Tikėdami mes aiškiai rodome, kad nesiremiame savimi, bet Tuo, kurs yra galingesnis. Nepasitikėdami savo galiomis, mes kreipiamės į Dievą, laukdami iš Jo visko ir leisdami Jam veikti. Kaip minėjome, tokio tikėjimo pavyzdys yra šimtininkas, kurs mato savo paties nevertumą. Jis žino esąs bejėgis ir išpažįsta visišką pasitikėjimą Dievu: “Viešpatie, nesu vertas, kad Tu užėitum po mano stogu, bet tik tark žodį, ir mano tarnas pasveiks” (Mt 8,8).

Pagijimui tikėjimas yra būtinas, nes Dievas gerbia asmens orumą ir laisvę, užtat veikia tik prašomas. Mes žinome, kad šiais moderniais laikais daug kas mano, jog neginti savo nepriklausomumo ir atsiverti Dievo galybei reiškia savęs nuvertinimą ir nebuvimą savimi pačiu. Tačiau reikalas yra toks. Jei siekiame ginti savo nepriklausomumą, užsidarome savyje ir neišvengiamai

susiduriame akis į akį su savo ribotumais. Bet jei atsiveriame Dievui, priimame pas save Tą, kurs yra didesnis už mus ir tikrai gali mums padėti. Bet šis mūsų tikėjimas, kurs yra būtina pradžia Dievo veikimui mumyse, yra tik pirmas žingsnis vykdyti tai, ko Dievas iš mūsų nori.

Pasitikėjimas, prašant Dievo pagalbos, veda žmogų į artimesnį ryšį ir bendravimą su Dievu. Pagydytą moterį Jėzus vadina dukterimi, lyg norėdamas pasakyti, kad Jam yra svarbiau ne tiek kūną pagydyti, kiek duoti jai dievišką gyvenimą, kurs ją visiškai atnaujintų.

“Eik, tavo tikėjimas išgelbėjo tave”. Ką tai reiškia mūsų gyvenimui? Kai mus ištinka koks nors svarbus reikalas, parodykime visišką pasitikėjimą Dievu. Žinoma, tai nemažina mūsų atsakomybės, tai neatpalaiduoja mūsų nuo savo dalies atlikimo. Tik tada, kai darome viską, kas mums įmanoma, galime tikėtis specialios Dievo pagalbos. Mūsų tikėjimas turi būti bandomas. Tai matome iš kraujoplūdžiu sergančios moteriškės atvejo. Ji pergalėjo minios spūstį, kuri ją skyrė nuo Mokytojo. Taip buvo ir su Jericho neregium, kurs nepabūgo savo šaukmais pykinti minios, ir su raupsuotuoju, išdrįsusiu prisiartinti prie Jėzaus, nežiūrind draudimo peržengti kai kuriuos religinius apribojimus. Kai mus ištinka bandymai, mūsų tikėjimas neturi svyruoti.

Mes turime parodyti Jėzui, kad suprato, kokią neįkainojamą dovaną Jis mums atnešė — dieviškąjį gyvenimą. Turime Jam rodyti dėkingumą ir naudoti gautąsias malones. Jei taip darysime, tai ir mes galėsime prašyti malonių savo žemiškam gyvenimui ir išgirsti: “Eik, tavo tikėjimas išgelbėjo tave”.

Iš anglų kalbos išvertė K. P.

• Amerikos katalikų universitetui Vašingtone vadovauti nauju prezidentu paskirtas jėzuitas William Byron.

TIESOS SAULĖ IR PELĖDOS AKIS

ANICETAS TAMOŠAITIS, S.J.

Lietuvio dvasiai labai artimas paukščių pasaulis. Mus traukia klausytis suokiančios lakštingalos; pačią gražaus balso dainininkę mergaitę vadiname lakštute. O gal sau brangiam asmeniui nesegame balandėlio vardo? Nugirdę miške gegutę, skaičiuojame, kiek kartų sukukuoja, pasiuntus jai klausimą, kad tuo būdu atspėtume ateitį. Artojas jaučiasi siejamas draugystės ryšiu su vieversiu, čirenančiu jam viršum galvos iš dangaus žydrynės. Kregždę laikome savo užtarėja, supynę apie ją net pasaką. O kaip dažnas mūsų liaudies dainose sakalas sakalėlis! Grakščiakaklė gulbė užgauna mūsų sieloje grožio stygas. Genys savo margumu, įsispraudusiu dargi į priežodį, kreipia žvilgsnį į pasaulio įvairumą. Tai tik keli pavyzdžiai.

O kaip su pelėda? Mes gal nepagalvojame, kad iš visų paukščių joje atsispindi viena giliausių, esminių tiesų apie žmogų. Būdingas šio paukščio bruožas tas, kad saulės šviesa per stipri jos akiai, todėl dieną būna užsimerkusį. Štai turime neblogą savo pačių vaizdą. Kaip su saulės šviesa ir pelėdos akimi, taip yra su Dievo tiesa ir žmogaus dvasia: ta tiesa, paimta savyje, yra per skaidri mūsų dvasios akiai, todėl neįstengia į ją žvelgti tiesiogiai. Galime į ją žvelgti vien tik tada, kiek ir kada tos tiesos šviesa atsimuša daiktuose.

Pailiustruokime sau tai tokiu pavyzdžiu. Paimkime kalbėtoją, kuris ką nors dėsto kitiems. Mums turbūt tuojau pat darosi aišku kaip ant delno, apie ką šneka, ir prisirakinęs mūsų dėmesys, jei jis kalba abstrakčiai? Juk juo abstrakčiau dėsto, juo betarpiškiau liejasi į mus pati tiesa, o ne vien kokie jos atspindžiai palyginimuose ar pavyzdžiuose. Bet gerai žinome, kaip iš tikrųjų tada stovi su aiškumu ir dėmesiu: kaip su pelėdos akimi, kuri prieš saulę merkiasi. Merkiasi ir mums akys, atsajam kalbėtojui kuo tiesiogiau mums rodant pačią tiesą. Tai ne todėl, kad pati tiesa savo turiniu būtų

skurdi, bet kad mūsų dvasios akis nepajėgia betarpiškai į ją žvelgti ir tiesiogiai turinio matyti.

Šiam pavyzdžiui paplėtoti dar kartą nuėikime prie saulės, tik dabar paėmę nebe pelėdos akį, o stiklo prizmę. Tikriausiai visi žinome dar iš mokyklos dienų, kas atsitinka su šviesa, jei jos spindulys leidžiamas eiti pro piramidės pavidalo stiklą: pasipila iš jo žavios vaivorykštės spalvos: raudona, oranžinė, geltona, žalia, mėlyna, violetinė. Tai rodo, kaip šviesos spindulys yra turtin gas spalvų. Bet mūsų paprastai akiai jos nematomos. Praregimos tik tada, kai tas spindulys pereina pro prizmę. Taip yra ir su tiesa: jos turinio gausybė ir gelmė tik tada mums atsiskleidžia, kai žvelgiame į ją pro, sakytum, daiktų prizmę.

Paimkime kokią nors tiesą ir pažiūrėkime, kaip jai tinka kalbamas dalykas, ką tik iliustruotas spektro pavyzdžiu. Bene artimiausia mums tikrovė yra žmogus, nesgi patys esame žmonės. Kai žvelgiame mąstydami į šią tikrovę, savo pačių esmę, mums atsiskleidžia įvairios jos pusės. Paklausę save, kas yra žmogus, matome iš kitų ir savo pačių širdies, kad jis yra *mylėtojas*. Mums taip pat aišku, kad žmogus yra ir *planuotojas*. O gal jis nėra šioje žemėje *keleivis*? "Per pasaulį keliauja žmogus", skamba Brazdžionio eilėrašcio žodžiai, dabar mėgstami ir dainuoti. Vėl ar ne tiesa, kad žmogus yra *statytojas*? Viešpats Kristus kalba apie namų, tai yra mūsų pačių, statymą ant uolos ir ant smėlio, pamatų dėjimą ir statybos išlaidų apskaičiavimą. Panašiai rasime, kad žmogus dar ir *mokinys*, ir *kūrėjas*, ir *ligonis*, ir *tarnas*, ir *sargas*, ir *kovotojas*, ir dar daug kas kita. Štai kai Dievo tiesos spindulį apie žmogų leidžiame pro žemės palyginimų prizmę, tas žmogus atsiskleidžia tartum įvairiomis spalvomis: kaip *mylėtojas*, *planuotojas*, *keliautojas*, *statytojas*, *mokinys*, *kūrėjas*, *ligonis*, *tarnas*, *sargas*, *kovotojas*...

Bet tai dar ne viskas. Kiekvienas iš šių paskirų atspalvių, jei taip galima sakyti, leidžiamas per žemės palyginimų prizmę, vėl prasiskleidžia plačiu spektru mūsų dvasios akiai. Paimkime, pavyzdžiui, žmogaus požiūrį, užsimintą paskutinėje vietoje — kad jis yra kovotojas. (Ir Šv. Rašte, ir gyvenime į žmogų šia metafora gausiai žvelgiama). Mąstant apie žmogų kaip kovotoją, tuojau pat pasipila į mūsų dvasią virtinė vaizdų, aiškinančių pačią jo esmę ir užduotį. Kur kovojava, ten juk ir ginklai, ir priešai, ir karo stovis, ir strategija, ir žvalgyba, ir frontas, ir mūšiai, ir žaizdos, ir sužeistųjų slaugymas, ir priešo infiltravimas, ir pergale su jos nešamu garbės vainiku bei grobiu, ir paliaubos, ir taikos konferencijos, ir galimas pralaimėjimas, ir patekimas į nelaisvę arba net vergiją, ir karo vadas, ir apkasai, ir ginklo draugai. . . Trumpai, tartum iš kokio gausybės rago ima lietis į mūsų sielos galias virtinė vaizdų paveiksluotam mąstymui apie save, savo paskirtį Dievo plane.

Kodėl mums nepažvelgti į save, savo pačių tikrovę pro tokią žemės gyvenimo palyginimų prizmę *Laiškuose lietuviams*? Tai daryti skatina paties Kristaus pavyzdys. Gal ne šiuo vaizdingų palyginimų būdu tiesa skleidėsi žmonių žvilgsniui iš jo lūpų?

Žmogus, kaip jau sakyta, yra daugiapusė būtybė, ir kiekviena tų pusių vėl gausiai išsireiškia daugybe žemės gyvenimo vaizdų, kuriuose atsimuša kaip kokiam veidrodyje. Kadangi jau paėmėme platesnei iliustracijai pavyzdį, jog žmogus yra kovotojas, nuo šio aspekto ir pradėkime. Medžiagos mąstyti, geriau pasakius, protui skrajoti vaizduotės sparnais, čia gausybė. Kone kiekvienam dalykui, susijusiam su kovojimu, prisikloto po gerą straipsnį: kokie mūsų ginklai, kas kovos draugai, su kuo kautinasi, kokia prieš ir mūsų taktika, kokios pasekmės pralaimėjus, kas karo grobis ir nugalėtojo atpildas. . . Kadangi čia nebėra vietos pradėti aiškintis šių paskirų kovojimo aspektų, atidėję juos į tolimesnius numerius, žvilgtelkime verčiau į du priekaištus, kurie skaitytojų mintyse galėtų kilti.

Vienas priekaištas ateitų iš gilesnės dvasios žmonių būrio; jis liečia patį kalbėjimą apie *žmogų*. Žmogus ir jo reikalai dabartinės humanistinės kultūros ir taip jau visur pabrėžiami, statomi į centrą. Žmonės, ne vienas gal skūsis, man jau ir taip įkyrėję. Todėl, skaitydamas religinės minties žurnalą, norėčiau nuo jų atsikvėpti, pasiskaityti apie Dievą, angelus, dangų, malonės veikimą, o dabar ir čia kišamas žmogus. . .

Iš tikrųjų apie žmogų mąstyti yra gera. Pirmiausia gera dėl *Dievo*, ir ne vienu požiūriu. Dievas žmogaus akiai yra neregimas. "Dievo niekas niekuomet nėra matęs", sako apaštalas Jonas (1 Jn 4,12). Mes jį galime matyti ir suprasti tik tiek, kiek atsiskleidžia kūriniuose. O koks iš regimųjų kūrinių yra kilniausias, taigi ir labiausiai atskleidžia Dievo bruožus, jei ne žmogus? Tad galima sakyti, kad, deramai žvelgdami į žmogų, mes tuo pačiu žvelgiame į Dievą. Trumpai, mąstymas apie žmogų mūsų žvilgsnį į Dievą ne žaloja, bet plėtoja, Dievą mums ne pridengia, bet atskleidžia, ne temdo, bet ryškina.

Dar iš kitos pusės apie žmogų gera mąstyti dėl Dievo. Pradinė Šv. Rašto knyga sako, kad, priėjęs prie žmogaus kūrimo, Viešpats tartum svarstydamas kalbasi su saviimi: "Padarykime žmogų kaip mūsų paveikslą". Vadinasi, žvelgdami į žmogų, mes, galima sakyti, skaitome Dievo mintis: ką ir kaip jis galvojo, nes žmogus yra to jo svarstymo vaisius. O skaityti Dievo mintis yra tauriausias mąstymas; vargiai už jį berasime dieviškesnio. Tą pat išreikškime dar kitokiu būdu, gal net stačiokiškai: jei Dievui buvo gera svarstyti, kokį žmogų padaryti, tai ir mums turi būti gera mąstyti, koks padarytas.

Antra, apie žmogų mąstyti gera dėl *savęs*. Mąstydami apie žmogų, kaip jis Kūrėjo suplanuotas ir skirtas būti, regime savo pačių idealą. Kitais žodžiais, mąstymas apie žmogų yra tartum koks aukso keliarodis kreipti mūsų gyvenimo žingsniams reikiama kryptimi, vesti mus į tikslą. Tas keliarodis, be to, mums toks artimas ir savas, toks trau-

kiantis ir pažįstamas, drauge naujai atskleidžiantis mūsų pačių gelmes.

Mąstyti apie žmogų gera dėl savęs dar kitu požiūriu: kad tai neišvengiama net mąstant apie Dievą, ir kaip tik apie Dievą. Mūsų akis vargiai tegali žvelgti į Dievą, kad kartu nekryptų ir į save. Ar sūnus arba dukterė gali mąstyti apie asmenį, kuris yra jų motina, nematydami ir nemąstydami savo pačių ryšio su ja? Ar galiu mąstyti apie kokią nors asmenį, iš kurio esu patyręs daug gera, nematydamas pats savęs, su juo susijusio? Ar vyro mylima mergaitė gali apie jį galvoti, tuo pačiu nematydama ir savęs? Trumpai, regime, kaip čia visur mąstymas darosi dviejų polių: viename yra tas kitas asmuo, antrame — aš. Tai galioja, tik dar daug giliau ir stipriau, mąstymui apie Dievą, kurio glaudžiam ryšiui su mumis santykis tarp žemės tėvų ir jų vaiko, sužieduotinio ir jo pamiltosios tėra tik apyblankis vaizdas.

Pagalčiau trečia, mąstyti apie žmogų gera dėl *apaštalavimo*, kuris yra vienas svarbiųjų krikščionio uždavinių. Užuojauta ir gailės, užsidedimas, centrinių reikalų matymas, progų branginimas, taigi apaštalavimo varikliai, mumyse kaip tik gimsta ir bręsta, matant, kaip dabartinis žmogus daug kur liūdnam nuvažiavęs nuo savo didžiojo idealo, o iš savęs yra toks potencialas!

Antrasis galimas priekaištas sukasi apie *kovojimą*. To priekaišto gal daugiausia lauktina iš moterų. Sakyta, jog imsime žvelgti į žmogų kaip kovotoją, ir pradėta detaliam išskaičiuoti, kad tai reiškia traukimą į karą, žvanganimą ginklais, mūšius ir kitką. Kai kurie, ypač moteriškosios giminės skaitytojai, tikriausiai pagalvojo: ko čia man kiša mintis apie karą ir daužymąsi? Aš noriu mąstyti apie taiką, meilę, darną. Be to, reikėtų atsiminti, kad esame moterys, ne vyrai, todėl tie ginklų, apkasų, karo vadų ir panašūs įvaizdžiai geri jiems, ne mums.

Ką reikėtų atsakyti į šitokią priekaištą? Jo pradžia buvo: kam man mąstyti apie karo dalykus, kad daug geriau apie taiką? Noras geras, bet kažin ar vietoje, tiksliau pasakius, ar atitinka gyvenimo tikrovę? Pa-

vyzdžiui, jei prie moters įkyriai lenda koks pasileidėlis, ji negalvoja apie taiką su tokiau, bet kerta per žandą, taigi naudoja kovos būdą, ir gana šaunų. Jei mato, kad koks nors valkata griebia jos rankinuką arba koks nors padauža trypia jos pasodintas gėles, moters galvoje tikrai ne ramybė ir taika, o noras dėti tokiam per kuprą; jos rankoje ne taikiai mosuojama alyvos šakelė, o grūmojantis pagalys; burnoje jo adresu ne švelnus ir taikus čiaušškėjimas, o kovingas šauksmas.

Ką mums ši pora pavyzdžių sako? Gi matome, kad moteriai kovojimas toli gražu nėra svetimas, bet, iškilus sąlygoms, savaimingas. Matome taip pat, kokie būtų padariniai, jei, tokioms aplinkybėms susidėjus, ne kovotų, o taikiai sau svajotų. Anie pavyzdžiai duoti apgalvotai, nes jie yra geras mūsų padėties ir jos sąlygų vaizdas. Mūsų daugumai patinka, tiesiog ilgesingai traukia mūsų širdį būti supamiems taikos, džiugios harmonijos, mylintis, be priešų, be grūmimosi su jais. Tai savaime suprantamas mūsų prigimties veržimasis panėšėti į Dievą, kurio ji yra sukurta kaip jo paveikslas. O Dievas gi yra pati harmonija, meilės gėlmė, niekieno nedrumsčiama taika ir laimė. Gaila, kad žemės tikrovė, į kurią mes įstatyti, yra kitokia: su nusikreipusiais prieš mus priešais, kur galima išlikti tik su jais grūmiantis.

Gal ne tai rodo jau pats mūsų kūnas? Žinome, kiek į jo sveikatą ir gerovę kėsina si priešų, kai kurių tiesiog mirtinų: visokių bakterijų, virusų, organizme lizdus susisukančių parazitų, nuodingų medžiagų. Gydytojai, anatomai ir kiti kūno žinovai gali mums papasakoti, kaip puikiai jis suorganizuotas su tais priešais kovoti.

Antra, gal ne tai rodo *maistas pačioje žmogaus prigimtyje*, kurioje geismai spardosi prieš *dvasios* jiems dedamą apinasrį, senasis žmogus mumyse vis siekia išstumti lauk malonės veikiamą naująjį? Nors mus žavi aukšti dalykai, dažnai darome žemus, kurių patys gėdimės.

Trečia, gal ne tai rodo faktas, kad po pasaulį valkiojasi *piktosios dvasios*, daran-

PASILIK SU MUMIS, NES ARTINASI VALANDA...

Buvusi SIBIRO TREMTINĖ

Artėjančio vakaro tamsa pakyla iš slėnių, ir mūsų žingsniai lieka neramūs, o rankos tiesiasi, ieškodamos atramos. Viešpatie, kada buvo labiau neramūs vakarai ir tamsesnės naktys? Ir kada turėjome mažiau teisių sakyti: "Pasilik..."? Juk prieš Tave uždarome savo namų, mokyklų, įstaigų duris. Mes nenorėjome su Tavimi gyventi po vienu stogu. Mes šaukėme: "Nenorime, kad šitas mums viešpatautų!" Taip, o dabar nerandame kelio iš savo nevilties ir tamsos. Išėjai iš mūsų šeimos, ir toks išblėšęs, trapus liko namų židiny. Išėjai iš mokyklos, ir dabar negyvos jos tiesos, mirusi raidė šalčiu marina mūsų protus ir širdis. Pasitraukei iš įstatymų, ir beteisiai likome savo žemėje, o gyvenimas liko tik griuvusių krūva.

O jei Tu, Dieve, pasitrauksi iš mūsų širdžių, iš giliausios mūsų sąmonės — ak, mes liksime lavonai. Sugrįžk į mūsų dienas ir pasilik su mumis. Juk niekada naktys nebuvo tamsesnės ir dienos sunkesnės. Mes šalame, nes klaidžiojame be Tavo šviesos. Tu matai, kokie klaidūs mūsų keliai, ir visi kelio posūkiai pilni vilionių. Kaip mes išeisime iš jų nepaklydę, jei Tu — Kelias paliksi mus?

Pasilik su mumis nevilties valandomis. Tik Tavo šviesoje aiškėja mūsų skausmo prasmė. Pašvėsk mūsų kančią Tu, kuris į Emmaus ramybę atėjai per Golgotą. Pasilik su mumis mūsų laimės valandomis. Kitaip mes pamiršime, kad visas džiaugsmas tik iš

čios panašiai į pasileidėlį arba valkatą duotame palyginime, kur užsiminta moteris? Jos įkyriai lenda prie mūsų, taikstosi pagrobtį iš žmogaus, ką tas turi šventa, sutrypti pasodintų ir žydinčių malonės gėlių.

Trumpai drūtai, žmogaus širdis ilgisi taikos, bet kova yra esminė jo būties žymė. Dar daugiau, anoji širdies trokštama harmonija ir taika galima pasiekti ir išlaikyti tik kova arba nuolatiniu ruošimusi kovai. Ir čia galioja žinomas dėsnis: *si vis pacem, para bellum* — jei nori taikos, ruoškis karui.

Tavęs sruvena. Mes susižavėsime žemės žiburėliais ir liksime akli Tavo šviesai. Pasilik su mumis mūsų darbo ir planavimo valandomis. Palaimink kiekvieną mūsų sumanymą ir pastangas, kad mūsų darbai būtų Tavo karalystės statyba. Pasilik su mumis visada. Neleisk, kad mūsų akys būtų suklaidintos ir nepastebėtume Tavo atėjimo valandos. Kad regėtume Tavo rankas, tvarkančias mūsų gyvenimą, kad girdėtume Tavo žingsnius mūsų keliuose. Pasilik su mumis. Tavo rankos tegul rašo tautų įstatymus. Tavo gailestingumas tegul budi prie ligonių lovų, prie kalėjimo durų, prie spygliuotų lagerių užtvarų.

Pasilik su mumis, pasilik mummyse, kad būtume Tavo šviesos ir meilės nešėjai. Pasilik su mumis. Juk vakaras. Juk naktis. Pasilik...

PASAULIO SEKULIARIZACIJA

A. MAURAGIS

Redakcijos pastaba. Dėdami šį straipsnį, nesakome, kad su visomis jo mintimis sutinkame, tik norime parodyti, kokias mintis kai kam gali sukelti kai kurie minimose knygose perskaityti teigimai.

Šių laikų didžioji problema yra netikėjimas Dievu. Ar pasaulis pasiliks su Dievu, ar be Jo, nuo to priklausys pasaulio ateitis. Problemą sukelia ne tai, kad būtų sunku šių laikų žmogui tikėti Dievu, bet tai, kad jo interpretacija jau nebeatitinka šių laikų žmogaus pasiekto kultūrinio laipsnio lygmenis. Kai XX amžiaus mokslas iškėlė šviesos rampas kiekvienoje mokslo katedroje, tai bažnyčiose palengva gęsta žvakių šviesos. Krikščionybė su savo konservatyvia interpretacija atsiskyrė nuo mokslų ir tuo būdu nebeliko tarp tikėjimo ir mokslų reikiamos darnos bei pagarbos.

Žmonija visais laikais tikėjo, kad Dievas yra, visur matė Dievą ir Jo stebuklingus

darbus. Bet štai XIX amžiuje filosofas Fr. Nietzsche paskelbė tuščią frazę — Dievas mirė. Nereikėjo ilgai laukti, kol mokslininkai ėmė skelbti, kad Dievas esąs nereikalingas kosmologijoje, sociologijoje, gamtamoksluose, istorijoje ir net moralėje — pasaulis galįs apsieiti be Dievo.

Įvairių priekaištų, naujų filosofinių teorijų ir mokslų apglušinti teologai ėmė ieškoti Dievui naujos vietos už pasaulio ribų. Toji pažiūra taip greitai ir taip tvirtai pasaulyje įsigalėjo, kad Antanas Maceina savo knygoje "Didieji dabarties klausimai" jau galėjo neabejodamas tvirtinti: "Savo regimybė pasaulis nėra Dievo kūrinys, nes ši regimybė yra paties pasaulio dėsnių veiklos padaras" (98 psl.). Šitoks teiginys tikinčiųjų nenustebino ir nepapiktino, o buvo priimtas kaip faktas, kurio net spaudoje niekas nedrįso rimčiau pakędenti. Miręs dievas esą buvęs medinis, jį mokslas ištyrė ir sukapojo, jo nereikia gailėtis.

Tuo būdu Dievo samprata iš pagrindų turėjo pasikeisti tiek savo esme, tiek santykiuose su žmogumi. Štai kaip tuos naujus santykius A. Maceina kitoje savo knygoje "Baznyčia ir pasaulis" mums aiškina: "Dievas ir pasaulis santyčiau vienas su kitu ne kaip judintojas ir judinamasis, ne kaip lytis ir medžiaga, ne kaip tikslas ir siekimas, bet kaip *Kūrėjas ir kūrinys*, vadinasi, kaip Tasai, kuris padaro, kad pasaulis yra būtis, o ne niekis" (133 psl.).

Čia Dievas suprantamas ne kaip pasaulio Apvaizda, bet kaip jo sargas, kad nebūtis jo neprarytų, kad nepavirstų vėl į nieką. Štai kam Dievas yra reikalingas! Šitoks aptarimas gali įnešti sąmyšį ne tik į teologiją, bet ir apskritai į logišką galvojimą. Koks santykis gali būti kūrėjo su kūriniu, jeigu jame nėra kaip tik tų paminėtų sandų tarp padarinio ir priežasties, tarp formos ir turinio, tarp tikslo ir siekimo? Mano manymu, čia turėtų išnykti visa religinio gyvenimo praktika ir prasmė. Tokioje pasaulėžiūroje Dievas yra apibrėžtas ir nužemintas. Mes sužinome, kad Dievas reikalingas pasauliui, bet kam tas pasaulis reikalingas, kam jį saugoti, kam ir kokia iš jo nauda?

Pagal Maceiną, iš nebūties sukurtas pasaulis yra autentiškas tikrovė tiek savo būsmu, tiek tapsme. Vadinas, nebūtis tampa pasaulio savarankiškumo sąlyga. Tada nebūtis jau nėra niekis, o mažiausiai "šis tas". Jeigu nebūtis yra šis tas, iš kurio Dievas sukūrė pasaulį ir tam pasauliui davė tokią savybę, kaip savarankiškumas, tai nebūtis tampa jei ne substancija, tai bent formalinė sąlyga pasauliui būti savarankiškam, turėti savo tiesas ir dėsnius. Taip suprasta nebūtis yra patatoma šalia Dievo, kaip kokia realybė.

Jeigu yra dogma, kad pasaulis sukurtas iš nebūties, tai ar nėra erezija tvirtinti, kad pasaulio regimybėje Dievo nėra? Kas tada yra tas pasaulis, kuris regimybei duoda savo dėsnius ir padaro ją savo padaru? Deja, Maceina nepasako, kuo skiriasi pasaulio regimybė nuo paties pasaulio, iš kurio ji viską gauna. "Kurti iš nebūties reiškia teikti daiktam būti turinčius savo dėsnius, savo gėrį, savo tiesą ir todėl savo autonomiją" (D.d. k., 95 psl.). Šie dėsniai, šios tiesos iš pasaulio, bet iš kur pasaulis jas gauna, jei ne iš Dievo? Sakyti, kad pasaulis turi iš savęs, reikštų išpažinti panteizmą. Kalbėti apie pasaulio ir daiktų autonomiją iš viso netenka, nes autonomija galima tik tarp Dievo ir žmogaus, laisvos valios ribose, bet apie tai teks kalbėti vėliau.

Iš tikrųjų kas yra nebūtis, kad jai priduodama tokia reikšmė? Jeigu prileidžiame, kad *Dievas yra visur ir visada*, tai nebūties negali būti. Žinome, kad ten, kur šviečia saulė, tamsos nėra. Saulė ne visur ir ne visada šviečia, todėl kur jos nėra, atsiranda tamsa, kaip saulės nebūtis. Bet Dievas yra visur ir visada, todėl nebūtis negali atsirasti kaip būties stoka. Kaip matome, nebūtis nėra kokia realybė, o dialektinės filosofijos terminas, padedąs žmogui dalykus suprasti, daugiau nieko.

Taip suprantam Dievui vietos pasaulyje nėra. Nereikia stebėtis, kad mokslas neranda pasaulyje Dievo, kaip ir žmogus neranda savo širdyje Dievo, jeigu jis jo neieško, bet nesuprantama, kad teologai ieško atramos Dievo pasitraukimui iš pasaulio Šventraščio tekstuose. Sunku patikėti tais teigi-

mais, kad Dievas, kadaise buvojęs gamtoje ir istorijoje, po Kristaus atėjimo turėjęs pasitraukti iš tų plotmių. "Įvykus asmeninei sąjungai tarp Dievo ir žmogaus Kristuje, istorinė sąjunga su Izraeliu nustojo buvusi Dievo apreiškimo plotmė — taip lygiai, kaip gamta nustojo buvusi apreiškimo plotmė po Dievo sąjungos su Abraomu" (79 psl.).

Atpirkimas nėra Dievo ir žmogaus sutarties aktas. Viskas, kas įvyko su Kristumi, įvyko vieno Dievo valia, nuo amžių numatytame Jo plane. Jam įvykdyti nereikėjo žmogaus valios, todėl negalėjo būti ir tokios sutarties, sąjungos. Taip pat negalima laikyti sąjunga angelo apreiškimo Marijai, o tik Dievo valios įsikūnijimu. Todėl nėra jokio pagrindo kalbėti apie Dievo pasitraukimą iš gamtos, istorijos ir iš pasaulio. Stebuklai ir dabar vyksta, ir jų kitaip negalima išaiškinti, kaip gamtos reiškinių pakitimu, veikiant Dievo malonei.

Mūsų pasaulis turi dvi skirtingas dimensijas, kurių nereikia maišyti. Pirmoji — Dievo kūrinys, ir Dievas yra absoliutus jos valdovas — tai kosminė regimybė. Antroji — žmogaus plotmė. Tai plačia prasme yra civilizacija, kultūra ir visi žmogaus darbai. Šioje plotmėje Dievo nėra, nes ji paremta žmogaus laisva valia, laisvu gėrio ar blogio pasirinkimu. Civilizacijos pagrindus galima susekti Apreiškime. Dievas sukūrė žmogų laisvą, į save panašų, leido jam pavergti žemę ir jai viešpatauti, bet nusikaltusį nubaudė, sakydamas: "Savo veido prakaite valgyti duoną" (Pr 3,19).

Senojo Įstatymo pranašas sako:

"Dangus — mano sostas,
o žemė — pakojis po mano kojų.
Kokius namus jūs norite man pastatyti,—
klausia Viešpats, —
ar kokia mano poilsio vieta,
Argi ne mano rankomis visa tai
padaryta?" (Apd 7,49).

Pirmieji krikščionys tą skirtumą tarp Dievo ir žmogaus pasaulių suprato daug geriau, negu mes šiandien. Šiandien didelė dalis "tikinčiųjų" arba netiki, kad Dievas

yra pasaulyje, arba tiki, kad Jis už viską yra atsakingas, žmogus tik prašyti gali Dievo malonės. Žmogus, pavergtas civilizacijos, šaukiasi Dievo pagalbos, o pats ne tik kad pasilieka neutralus, bet ir mažiausiai rūpinasi šios civilizacijos sužmoniškėjimu. Tokie žmonės fanatiškai tiki šventais daiktais ir šventomis vietomis. Jie garbina daiktus vietoje Dievo. Šv. Steponas, pirmasis kankinys, sako: "Aukščiausiasis negyvena rankų darbo būstuose" (Apd 7,48). Apaštalas Paulius taip atėniečius mokė: "Dievas, pasaulio ir visko, kas jame yra, kūrėjas, būdamas dangaus ir žemės valdovas, gyvena ne rankų darbo šventyklose ir nėra žmonių rankomis aptarnaujamas, tarsi jam ko nors trūktų. Jis pats visiems duoda gyvybę, alsavimą ir visa kita" (Apd 17,24-25).

Taigi čia matome dvi paraleliai einančias dimensijas. Dievas duoda visiems gyvybę, alsavimą ir visa kita — tai Dievo veiklos plotmė. Žmogaus rankomis pastatytos šventyklos ir visa žmogaus sukurta civilizacija — tai žmogaus veiklos plotmė. Bet tai dar nereiškia, kad krikščionims būtų nereikalingos šventyklos. Šventyklos ne Dievui gyventi statomos, bet žmonėms susirinkti, kad galėtų visi drauge Dievą pagarbinti.

Civilizaciją, po pasaulio sukūrimo, reikėtų laikyti antruoju didžiuoju stebuklu, kurį Dievas pavedė padaryti žmogui — sukurti savo pasaulį. Civilizaciją galime pavadinti Dievo suteikta žmogui autonomija. Žmogui yra suteikta laisvė pasirinkti gera ar bloga, daryti, ką nori, bet tai nieko bendro neturi su Dievo pasitraukimu iš žmogaus pasaulio. Čia ir iškyla klausimas, kaip Dievas santykiauja su šia autonomine plotme. Iš Apreiškimo žinome, kad Dievas, neperžengdamas jos ribų, su ypatingu atsidėjimu rūpinasi kiekvieno žmogaus ir visos civilizacijos likimu. Jis visais laikais kalbėjo per gamtą, per sąžinę, per pranašus ir pagaliau per Jėzų Kristų, nurodydamas kelius į laimingesnę gyvenimą šiame ir kitame pasaulyje. Kristus kaip tik ir yra tas ryšys — dievažmogis tarp Dievo ir žmogaus pasaulio, bet ir jis negalėjo kitaip ateiti į žmogaus pasaulį, nepažeidęs žmogaus laisvės, kaip

tapdamas žmogumi ir gyvendamas tarp žmonių.

Dievas, atėjęs į žmogiškąją plotmę, elgėsi kaip žmogus ir tik tuo būdu galėjo parodyti kelią į tikslą, į amžiną gyvenimą. Aiškus tikslas įprasmina žemės ir žmogaus gyvenimą, ir tada ašarų pakalnė tampa būtina, suprantama ir logiška priemonė. Todėl, kad ji būtina ir logiška, ją galima gerinti, tobulinti, gerėjant ir tobulėjant pačiam žmogui. Tada ir Dievo karalystės atėjimas yra galimas. Bet tai padaryti gali ne Dievas iš aukštybių, o pats žmogus Kristaus šviesoje. Dievo nebuvimas civilizacijoje įprasmina Bažnyčios egzistenciją. Dievas į žmogaus plotmę ateina tik žmogaus prašomas, todėl maldos tampa prasmingos, kitu atveju jos būtų nereikalingos. Prasmingos yra ir žmogaus pastangos tapti geresniu, tobulesniu, nes iki Dievo vaikų tobulumo žmogui tolimas kelias.

Jei Dievo nėra mūsų civilizacijoje formaline prasme, tai Jis yra visas savo esme, nes visas šitas mūsų pasaulio fenomenalus reiškinytis yra Dievo meilės aktas. Dievas, tarsį ant briaunos sėdėdamas, stebi mūsų mažą pasaulį ir kiekviena proga yra pasirošęs padėti, kaip tėvas vaikui, leisdamas išmėginti savo jėgas. Mums gali kilti klausimas: jei Dievas myli žmogų ir juo tiek rūpinasi, tai kodėl Dievas neižengia į žmogaus plotmę su visa savo dieviška galybe ir ir neišnaikina blogio reiškinių ir negražina žmogaus atgal į rojų? Šitas įdomus klausimas būtų reikalingas ilgo svarstymo, čia jį paliesime tik tiek, kiek jis mums reikalingas, norint suprasti Dievo rūpestį ir meilę žmogui.

Kristus atpirko žmonių nuodėmes ir suteikė žmoniją su Dievu, bet jis nepakeitė pirmąsias Dievo tvarkos. Niekas nei civilizacijoje, nei gamtoje nepasikeitė, pasiliko taip, kaip buvę, nes toks yra Dievo planas, nuo amžių numatytas. Rojus yra skirtas ne žmogui gyventi, bet žmogui sukurti. Gyvendamas rojuje, žmogus niekad nesukurtų savo pasaulio, niekad neišgytų vidinės vertės, gyvendamas tik Dievo malone, niekad negalėtų tapti vertu Dievo vaiku. Dievas

suteikė žmogui laisvę ir galimybę tapti dievu. Dievas pastatė žmogų prieš pagundą, ir žmogus pats pasirinko sau kelią — nusikaltimą. Pažinęs gėrį ir blogį, jis susikūrė savo pasaulį, nuodėmingą, sunkų, žiaurų, neteisingą, iš kurio išeiti reikalinga ne tik Dievo malonė, bet ir paties žmogaus pastangos. Kristus liepė sekti savo pavyzdžiu, sakydamas, kad jis yra Kelias, Tiesa ir Gyvenimas. Kristaus gyvenimo pavyzdys ir kova už Dievo karalystės atėjimą parodo, kokios stiprybės ir kokių pastangų Dievas reikalauja iš žmogaus. Vien tik sakramentais ir malda pasaulis neišganomas, reikia aukos, reikia meilės. "Tai mano įsakymas, kad vienas kitą mylėtumėte, kaip aš jus kad myliu", sako Kristus (Jn 15,12).

Visa, kas yra Dievo padaryta ir daroma, yra iš meilės žmogui, nes žmogus yra pašauktas tapti Dievo vaiku. Pastangas tapti Dievo vaiku nereikia suprasti vien siaura prasme — gailėtis už padarytas nuodėmes ir prašyti atleidimo. Kur kas didesnis įsakymas yra mylėti vienas kitą. Atgaila nei žmogaus, nei pasaulio nepagerina, o tik gali suteikti žmogų su Dievu. Tik meilė tobulina žmogų ir pasaulį. Tai yra aktyvus veiksnys ateiti Dievo karalystei ir pirmoji sąlyga tapti pilnutiniu krikščioniu.

Laisvė reikalauja, kad žmogus pats iš savo dvasinių gelmių suprastų ir pamiltų gėrį, grožį, kilnumą, meilę žmonijai ir Dievui. Tyra dieviška dvasia žmoguje ieško visa to ir džiaugiasi atradusi. Tuo keliu eidama, ji randa Dievą, savo Tėvą, ir tampa laiminga. Kad ši tobulumą žmogus galėtų pasiekti, Dievas turi likti žmogui nematomas. Žmogus gyvena savo pasaulyje ir ieško Dievo. Tai ir yra tikėjimo prasmė.

Žmogus natūraliai ieško Dievo, ieško gėrio, tiesos, grožio ir meilės, norėdamas tapti tobulesnis ir geresnis, nes visa tai yra esminė žmogaus dalis. Būti geram yra gera, būti blogam yra bloga. Tai ir yra dėsni, kuris kreipia žmogų į Dievo ieškojimą, į Tobulybę. Geri darbai neturėtų būti remiami jokiais kitais motyvais, o tik tuo vienu — kad gera būti geram. Kiti motyvai iškreipia žmogaus prigimtį ir sumenkina gerų

TĖVĄ ANDRIŲ RUDAMINĄ PRISIMENANT

PAULIUS RABIKAUSKAS, S.J.

1981 m. rudenį suėjo 350 metų nuo pirmojo lietuvių misijonieriaus Kinijoje, jėzuito kun. Andriaus Rudaminos mirties. Mirė jis dar jaunas, sulaukęs vos 35 metų amžiaus, tik 5 metus gyvenęs tolimoje Kinijoje. Į Ramiojo vandenyno pakrantes jis atvyko 1626 m.; pirma apsistojo portugalų valdomame Makao mieste, kiek vėliau persikėlė toliau į šiaurę, į Changdžou miestą (Džedziango prov. sostinę), o 1628 m. gale ar 1629 m. pradžioje — į Fudziano provincijos sostinę, Fudžou miestą. Pastaroji vietovė buvo labiau į pietus, kur švelnesnis klimatas. Bet ir tai nepadėjo: plaučių džiova toliau graužė sveikatą ir jauną misionierių nuvarė į kapus.

Lietuviai savo kilnaus tautiečio nepamir-

darbų vertę. Deja, žmogus, gimtosios nuodėmės slegiamas, greičiau linksta į blogį, daro bloga, pats to nenorėdamas. Dėl to Dievas ir ateina pas žmogų su tėvišku gailėstingumu, su apreiškimu, su pamokymu. Tiems dalykams suprasti mes ir turime religiją, kuri mus suriša su Dievu tikėjimo praktikavimu.

Nors Dievas šioje autonomijoje tiesiogiai nedalyvauja žmonių darbuose, tačiau Jis čia yra arti. Ar galima sakyti, kad Dievas nesirūpina žmonių likimu, kad Dievas žiaurus, kad Dievo nėra? Dievo gali nebūti tik tiems, kurie nesupranta, kam gyvena, kurie neturi jokio aukštesnio tikslo, o tik gamtinį vegetavimą, kurie siekia tik malonumų. Ateistinė pasaulėžiūra veda žmoniją į kančias ir vargą, nes ji stumia žmogų į beprasmę ir tuščią gyvenimą. "Miręs dievas" stumia pasaulį į beprasmę egzistenciją ir susinaikinimą. Deja, ir teistinė pasaulėžiūra, kol negyvena krikščioniškos meilės įsakymu, kol prievarta tepraktikuoja tikėjimo dalykus, tol yra bejėgė keisti pasaulį ir žmogų. Pasaulio ateitis priklausys nuo krikščionybės sugebėjimo persunkti žmoniją Kristaus dvasia.

šo iki pat mūsų laikų. 1900 metais Amerikos lietuvių vardu buvo įteiktas popiežiui Leonui XIII prašymas, kad jis uolųjį misionierių A. Rudaminą drauge su Žemaičių apaštalu vysk. M. Giedraičiu paskelbtų šventaisiais. Jėzuitas kun. B. Andruška parašė ir Kaune 1933 m. išleido A. Rudaminos biografiją. Apie jį galima rasti apstų aprašymą ir *Lietuvių enciklopedijoje* (XXVI, 54-56). Šių eilučių autorius *Laiškuose lietuviams* (1962 m., psl. 84-87 ir 94-95) išryškino jo pašaukimo vykti į misijas aplinkybes. Daug ko naujo apie A. Rudaminą, jo gyvenimą ir veiklą, kažin ar pavyktų ir besurasti. Trumpai tegyvenęs, jis nespėjo daug ko nuveikti. Vilniuje ir Romoje ėjo visiems besiruošiantiems kunigystei įprastus mokslus. Nuvykęs į Aziją, gerokai vargo, kol pramoko sunkios kiniečių kalbos ir jų savotiško rašto. Vėliau jį užpuolė ligos, kurios išsekino jo jėgas ir 1631 m. rugsėjo 5 dieną jį privertė iškeliauti į amžinybę. Žinoma, būtų įdomu, jei kam nors, turinčiam progos nuvykti į Kiniją, pavyktų pasiekti Fudžou uostamiestį (apie 650 km į pietus nuo Šanchajaus ir apie tiek pat į šiaurės rytus nuo Honkongų), kuriame A. Rudamina nuo 1528-1629 m. gyveno, mirė ir palaidotas. Gal pavyktų surasti jo kapą? 20 metų anksčiau (1610 m.) mirusio garsaus astronomo jėzuito Mato Ricci kapas Pekine išliko iki mūsų laikų. Tad kodėl nebūtų galėjęs panašiai išlikti ir A. Rudaminos kapas?

Nors ir nėra daug vilčių apie iškilų tautietį surasti naujų svarbių šaltinių, tačiau neseniai man pasitaikė užtikti įdomią detalę iš jo pasiruošimo vykti į misijas laikotarpio. Ši detalė taikliai papildė tai, kas jau prieš 20 metų buvo paskelbta šiame žurnale. Tai žymaus ir įtakingo jėzuito Mikalojaus Lancicijaus laiškas ordino generaliniam viršininkui Mucijui Vitelleschi, rašytas Varšuvoje 1624 m. sausio 27 d. Visas laiškas — Lancicijaus autografas; jis dabar yra Jėzuitų archyve Romoje (Pol. 77 I, fol. 81r). Be ke-

lių eilučių laiško pradžioje ir jo užbaigiamųjų formulių visa kita liečia tuomet Romoje studijavusį ir vykti į misijas besiruošiantį A. Rudaminą. Pirma teikiu lotyniškai rašyto laiško vertimą į lietuvių kalbą, po to pridėsiu kai kurių paaiškinimų.

MIKALOJAUS LANCICIJAUS LAIŠKAS
MUCIJUI VITELLESCHI

*Didžiai Gerbiamas Mūsų Tėve
Kristuje!*

Pax Christi etc.

Atvykau čia pas Šviesiausiajį (Karalių) jo iškvieštas dėl Šv. Petro (jėzuitų kolegijos Krokuvoje) reikalų. Apie tai jau rašiau Jūsų Malonybei (Reverendae Paternitati Vestrae) prieš aštuonias dienas. Čia pasiliksiu apie dvi savaites, nes taip liepė Šviesiausiasis, ir tuo laiku sutvarkysiu kai kurius svarbius Draugijos (t.y. jėzuitų) neliečiamybės šioje karalystėje ir paties karaliaus asmeniškų reikalus. Apie tai parašysiu Jūsų Malonybei vėliau, kai tik atliksiu tai, ką Šviesiausiasis man pavedė.

Kaip tik dabar sužinojau, kad mūsų Rudamina, iš Lietuvos provincijos pasiųstas į Romą, esąs paskirtas vykti į Indijos misijas. Jei tai teisybė, mielai sutinku su Jūsų Malonybės valia. Tačiau, antra vertus, didesnės visuotinės gerovės troškimo skatinamas, niekieno neprašomas, meldžiu Jūsų Malonybę to (t.y. vykti į Indiją) šiam geram broliui neleisti, nes jis yra labiau reikalingas šiai (t.y. Lietuvos) provincijai kaip Indijai; jis galės čia daug geriau plėtoti visuotinę gerovę ir tikėtis užtikrinto pasisekimo, to negalėdamas tolygiai (tikėtis ir pasiekti) Indijoje. Dievuli mano, tie geri Tėvai kviečiasi profesorius iš Ispanijos ir labai gerai daro, o dabar dėl kažkokios Indijos turi prarasti savuosius, jau beveik pasiruošusius pjūčiai darbininkus, nors jiems kaip tik tokių labai trūksta! Ją (t.y. Indiją) ras jis ir čia, jei tik norės stropiai dirbuotis; jo darbo vaisiai čia užtikrinti, o ten, Indijoje, panaši viltis labai tolima, kažkur žvaigždėse, nes jis nemoka tenykštės kalbos ir nėra tikras dėl sveikatos, dėl kurios čia gali saugiai jaustis.

Taip pat jo bajoriška kilmė ten bus bereikšmė, mažai kam žinoma ir be jokios naudos pastoracijoje, kai tuo tarpu čia ji labai praverstų, ypač dėl jo giminytės su Šlovengiausiu Vilniaus vyskupu ir kitais Lietuvos kilmingaisiais. Težino Jūsų Malonybė, kad šis brolis (t.y. Rudamina) Lietuvoje bus tiek vertinamas, kiek dabar Romoje vertinamas filosofijos profesorius Tėvas Spinola; žinoma, kiek galima palyginti provincijas ir asmenis. Tokių rudaminų Lietuva ne daug teturi, o spinolų Italijoje yra visa daugybė! Taip rašau dėl to, kad Jūsų Malonybei geriau paaiškinčiau, kaip būtina ši gerų brolių sulaikyti ir jam leisti veikiau pagelbėti Lietuvai negu Indijai.

Belieka man pasivesti Jūsų Malonybės šv. mišioms ir maldoms.

*Didžiai Gerbiamos Jūsų Malonybės
tarnas Kristuje
Mikalojus Lancicijus
Varšuvoje, 1624 m. sausio 27 d.*

RUDAMINA SVARBUS LIETUVAI

Perskaičius šį laišką, vienas dalykas ypačiai atkreipia mūsų dėmesį: didelis jaunojo Rudaminos vertinimas Lietuvoje, jog šaukte šaukiama jį sulaikyti, kad neišvyktų į misijas. Kokia to įtaigaus maldavimo priežastis? Lietuvos jėzuitų provincijoje darbininkų, atrodo, nebuvo jau tiek maža. Provincijos kataloge, kuris sudarytas pačioje 1624 metų pradžioje (Jėz. arch. Romoje, Lith. 6, fol. 222r-227v), nurodyta iš viso 463 jėzuitai, tarp jų 179 kunigai ir 143 klierikai; po kelerių metų ir tie klierikai, tapę kunigais, galės įsijungti į bendrą veiklą.

Jei Lietuvos jėzuitų provincija anuomet buvo gausi ir gyvybinga, to paties negalima pasakyti apie Vilniaus universitetą: jis vis stokojo kvalifikuotų profesorių. Tuo metu universitetui vadovavo lietuvis Jonas Gruževskis, — tas pats, kuris prieš pusantrų metų sykiu su keturiais jėzuitais klierikais (O. Kruegeriu, M. Zaviša, M.K. Serbievijum ir A. Rudamina) keliavo į Romą: šie pagilinti savo studijų, o jis dalyvauti lapkričio viduryje įvykstančioje jėzuitų Prokuratorių kongregacijoje.

Yra žinių, kad apie tą laiką Vilniuje buvo rimtai rūpinamasi teisės ir medicinos fakultetų įsteigimu (plg. I. Petrauskienės publikuotą tuo reikalu dokumentaciją: *Lietuvos istorijos metraštis*, 1974 m., psl. 104-107). Sykiu turėjo kilti ir akademinio personalo šiems fakultetams problema. Be to, ir teologijos bei filosofijos fakultetai neturėjo per daug gerai tam pasiruošusių profesorių. Reikia manyti, kad universiteto rektorius J. Gruževskis, būdamas — kaip minėjome — Romoje, teiravosi apie galimybę gauti gerą, kad ir svetimtautį, teologijos profesorių. Lancicijaus laiške minima aplinkybė, kad Vilniaus jėzuitai "kviečiasi profesorius iš Ispanijos", ir bus aliuzija į šiuo reikalu vykstančias konkrečias derybas. Iš tikrųjų tą pačių 1624 metų rudenį atvyko į Vilnių iš Ispanijos jėzuitas kun. Benediktas de Soxo. Jam Vilniuje tuojau pavesta dėstyti scholastinę teologiją, kurios profesorium jis išbuvo net 9 metus (1624-1633). Tik gero kai vėliau, atidarius Vilniuje teisės fakultetą, jis tapo vienu iš kanonų teisės specialistų.

Lancicijus savo laiške, atrodo, leidžia suprasti, jog A. Rudamina buvęs pasiūstas studijoms į Romą kaip tik tam, kad geriau pasiruoštų būsimam profesoriavimui Vilniuje. Lancicijus palygina Rudaminą su tuomet žymiu Romos Kolegijos (taip buvo vadinamas jėzuitų universitetas Romoje, šiandieninė 'Gregoriana') filosofijos profesorium Spinola. Tai italas jėzuitas Fabijus Ambraziejus Spinola (1593-1671), nuo 1622 iki 1627 ten dėstęs filosofiją. Jis buvo tik trejais metais vyresnis už mūsų Rudaminą, bet šįjį pragyveno 40 metų ir pagarsėjo savo asketinio turinio raštais. Lancicijus turbūt tuo norėjo pasakyti: tokių intelektualų Lietuvai labai reikia, ir jų nedaug tėra.

LANCICIJUS DRAUGISKAS LIETUVIAMS

Skaitant čia išspausdintą laišką, iškyla dar vienas klausimas: kas paskatino Lancicijų įsiterpti užtarėju Vilniaus universiteto reikaluose? Tiesa, Vilnius Lancicijui turėjo

būti prie širdies: jame jis praleido savo vaikystę, lankė mokyklas. Bet nuo 1593 metų, kai Romoje įstojo į jėzuitus, jis Lietuvos sostinėje beveik negyveno, išskyrus tik tai vienerius metus, kai, sugrįžęs iš Romos, buvo paskirtas universitete dėstyti Šv. Raštą ir kontroversinę teologiją. Šiaip Lancicijus 13 metų praleido Amžinajame Mieste, o Lietuvos jėzuitams atsiskyrus nuo Lenkijos provincijos (1608 m.), jis visą laiką darbavosi Lenkijoje. Ir kai rašė šį laišką, jis buvo tik trumpam atvykęs iš Krokuvos į Varšuvą. Senajame Krokuvos mieste jis vadovavo Šv. Petro kolegijai — *studium domesticum* — studijų namams, skirtiems tiktai saviesiems, t.y. Lenkijos jėzuitams. Kai pabandė priimti ir neįjėzuitus ir numatė teikti mokslo laipsnius, prieš tai labai griežtai užprotestavo Krokuvos universitetas. Iškilo didžiulė, ilgai nusitęsusi byla. Kaip tik Lancicijui teko toje byloje ginti jėzuitų interesus ir net stoti į popiežiaus kurijos vadinamąjį Rotos teismą. Vesdamas šią bylą, jis net 5 metus (1625-1630) išgyveno Romoje.

Iš to išeina, jog Lancicijus rašė šį laišką, pats nebūdamas jokių Lietuvos jėzuitų viršininku ir formaliai net nepriklausydamas Lietuvos jėzuitų provincijai. Kadangi jis pats tyli apie savo paslaugos priežastį, galime ją tiktai nujausti. Tuo metu, kai Lancicijus buvojo Varšuvoje su reikalais pas karalių, į tą patį miestą, kuriame Lietuvos jėzuitų provincija turėjo savo profesų namus ir kolegiją, reikia manyti, buvo atvykęs kas nors iš Vilniaus jėzuitų: gal universiteto rektorius J. Gruževskis, gal provinciolas M. Ortizas, gal kuris kitas. Iš jo Lancicijus bus sužinojęs apie Rudaminos apsisprendimą vykti į misijas ir sykiu patyręs, koks dėl to būtų nuostolis Vilniaus universitetui. Aišku, tiktai generalinis viršininkas begalėjo sulaikyti karštai užsidegusį lietuvių jaunuolį. Lancicijus, daug metų praleidęs Romoje, ten 1599-1601 metais klausęs Mucijaus Vitelleschi skaitytų teologijos paskaitų, vėliau (1615/16) dalyvavęs VII Generalinėje kongregacijoje ir jos metu, drauge su kitais, tą patį Vitelleschį išrinkęs ordino generolu, vertai galėjo tikėtis būti jo pa-

lankiai išklaustas. Užtat jis gal ir pasisiūlė (laiške rašo: "niekieno neprašomas"), kai rašys į Romą, išdėstyti Lietuvos jėzuitų pažiūras į Rudaminos norą vykti į misijas.

Sis Lancicijaus laiškas taip pat padeda išaiškinti, kodėl tuo pačiu reikalu yra išlikę du Rudaminos laišakai — prašymai leidimo vykti į misijas. Pirmasis, be abejo, buvo įprastas prašymas, kurį turėjo įteikti generaliniam viršininkui kiekvienas jėzuitas, norįs vykti apaštalausti į tolimus, pagonių apgyventus kraštus. Viršininkai nenorėjo nė vieno versti prie didelių aukų reikalaujančio įsipareigojimo, — kiekvienas turėjo pats to prašyti. Bet kai Romą pasiekė minėtasis Lancicijaus laiškas — maldavimas jauną kunigą Rudaminą (Lancicijus nežinojo, kad Rudamina jau buvo kunigas, todėl jį vadina 'broliu') sulaikyti nuo misijų ir liepti jam grįžti į Lietuvą, generalinis viršininkas liepė būsimam misionieriui viską dar kartą gerai apgalvoti. Tuomet Rudamina ir parašė antrąjį prašymą — Dievo akivaizdoje darytą svarstymą, "kas būtų didesnei Dievo garbei, ar kad aš vykčiau į Indiją, ar kad sugrįžčiau į tėvynę". Jis, išverstas į lietuvių kalbą, yra paskelbtas *Laiškuose lietuviams* 1962 m., psl. 85-87 ir 94. Kadangi raštas be datos, laikyta jį esant iš 1623 metų, nes Rudamina jau 1624 metų rudenį išsiruošė į tolimą kelionę. Dabar tenka tai pataisyti: Rudamina antrąjį prašymą turėjo parašyti 1624 metų pavasarį.

Pagaliau maža pastabėlė dėl termino 'Indija' arba 'missio indica'. Tai nereiškė vien tik šių dienų Indijos. 'Indija' (lotyniškai daugiskaitoje: 'Indiae') XVI-XVII a. jėzuitų ir kituose šaltiniuose reiškia visus tolimus misijų kraštus, nesvarbu ar jie būtų Azijoje, ar Amerikoje. Todėl ir Rudaminos atveju kalbama apie Indiją, nors jo tikslas buvo Kinija. Lancicijus laiške taip pat užsimena apie Rudaminos giminybę su Vilniaus vyskupu. Vyskupo Eustacho Valavičiaus sesuo iš tikrųjų buvo ištėkėjus už A. Rudaminos pusbrolio Lauryno, kuris 1602 m. žuvo mūšyje su švedais prie Viljandžio miesto, dabartinėje Estijoje.

SENELIO PALAIMINIMAI

Palaiminti, kurie padeda man atgyti, klausydami mano pasakojimų apie praeitį, ir nesako: "Tai jau esame girdėję".

Palaiminti, kurie nesiskubina kritikuoti to, ką aš darau, norėdami pabrėžti, kad aš jau nieko nesugebu.

Palaiminti, kurie paaukvoja truputį savo brangaus laiko ir, sutikę mane gatvėje, bent trumpai sustoja manęs pakalbinti.

Palaiminti, kurie man papasakoja savo džiaugsmus, nes tiki, kad aš tai suprasiu ir įvertinsiu.

Palaiminti, kurie nesiteirauja, ar man ko netrūksta, kai iš tikrųjų man nieko netrūksta, o tik jų pačių.

Palaiminti, kurie į mane žvelgia švelniai ir maloniai, norėdami išskaityti tai, ką sako mano akys, o ne raukšlėtas veidas.

Palaiminti, kurie mane pasveikina su gėlėmis, manydami, kad aš dar nesu toks senas, kuriam tinka tik erškėčių spygliai.

Palaiminti, kurie šv. Mišių metu, palinkėdami ramybės, nesidrovi ištiesti man ranką pirmiau negu kitiems.

Palaiminti, kurie pagerbia mano sunkius žingsnius ir nebėga prieš mane, versdami ir mane nepajėgiantį skubėti drauge.

Palaiminti, kurie man nepriekaištuoja, sakydami, kad aš esu kurčias, kurie kalbėdami nekelia balso ir nesisnabžda savo tarpe, kad aš negirdėčiau.

Pagaliau būsiu palaimintas ir aš pats, jei šioje gyvenimo "tuštumoje" pasivesiu Tau, Viešpatie, ir liksiu jaunas amžinajame gyvenime.

Palaimintas esi, Viešpatie, duodas visiems jaunystę ir senatvę. Tu esi nesikeičiantis gyvenimas. Tu — amžinasis gyvenimas!

Palaimintas, Viešpatie, suteikęs man gyvenimo meilę ir supratimą to, ko anksčiau nežinojau. Dabar, senatvėje, suprantu, ką reiškia gyventi. Gyvenimas yra nuolatinė dovana, pilna Tavo meilės, ypač senatvės dienose. Tikiuosi pasiekti gyvenimo pilnatvę, kai atsistosiu ant amžinojo gyvenimo slenksčio.

ISPŪDŽIAI IŠ "LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KELIONĖS (VI)

GUNDA KODATIENĖ

KELIONĖ Į MALAGĄ, liepos 13 d.

Su gailėsčiu paliekame elegantiškąjį Andalucia Plaza viešbutį, nes daugiau tokio jau nesitikime gauti. Važiuojame Viduržemio pajūriu ir stebime krantą skalaujančias bangas. Visa pakrantė akmenuota ir labai įvairi. Vienas kitas žvejys bando savo laimę ankstų rytą.

Greitai privažiuojame Malagą, pajūrio kurortą tarp kalnų, Malagos provincijos sostinę, prisiglaudusią prie Viduržemio jūros, tik 65 km nuo Gibraltaro sąsiaurio. Tai labai turistų mėgstamas kurortas dėl savo švelnaus ir šilto klimato. Malaga taip pat labai svarbus komercinis uostas. Iš čia eksportuojamos įvairios gėrybės: linai, medvilnė, alyva, vynuogės, cukrus, daržovės ir kt.

Lėtai važiuodami miesto gatvėmis, stebime senoviškus ir vietomis jau naujai pastatytus namus, kurie tarpusavy derinasi, skędami žalumynų fone. Pravažiuojame labai didingą katedrą, pastatytą 1520 metais. Įsikame į plačią gatvę, vedančią į Botanikos sodą, turintį apie 2000 įvairių viso pasaulio medžių, krūmų ir gėlių.

Senoviniais romėnų ir maurų laikais Malaga buvo svarbus karinis punktas. 1487 m. prie Ferdinando ir Izabelės svarbaus mūšio metu, nors buvo ir labai didelis pasipriešinimas, Malaga vis dėlto buvo krikščionių paimta. Čia yra gimęs ir garsusis ispanas dailininkas Pablo Picasso.

Nusisukę nuo pagrindinės gatvės, matėme daug namų grotomis apgaustytais langais. Matyt, ir čia esama išibrovėlių. Malagą paliekame, gailėdamiesi, kad čia ilgiau negalėjome pasilikti.

VYKSTAME Į GRANADĄ

Pavažiavę kiek už miesto, nusisukame nuo pajūrio ir važiuojame tarp kalnų vingiuotu, bet gerai asfaltuotu keliu į šiaurę, Granados link. Vieną po kito pravažiuojame net tris tunelius. Pradeda mažėti kal-

nai ir tiesėti kelias. Klausomės romantiškos ispanų muzikos. Ir vėl gražiai išdirbti laukų sklypai, eilėmis susodinti alyvmedžiai ir kiti augalai. Išnaudotos net aukštumų viršūnės. Viskas laistoma, visur įtaisyta irigacija Franko laikais. Ūkininkai laimingi, turėdami vandens laukų laistymui ir už tai mokėdami tik nedidelį mokestį.

Mūsų dainininkės Dana ir Aldona vėl mus linksmina savo dainomis. Mes laimingi, turėdami jas savo autobuse. Jos ir mus išmokė Lurdo Marijos giesmę, kurios žodžius visi persirašėme. Tik užkandai ir trumpam poilsiui buvome sustoję, pusę dienos praleidę autobuse. Priartėjome prie šios dienos tikslo — Granados. Tai yra Granados provincijos sostinė Siera Nevada kalnų papėdėje, Andaluzijos teritorijos pietvakariuose.

Granados provincija buvo atrasta maurų aštuntame šimtetyje ir jų valdžioje išsilaikiusi iki 1492 metų. 13-tame šimtetyje ji yra buvusi atskira nauja maurų karalystė, paskendusiu turtuose ir prabangoje. Siera Nevada kalnuose yra daug mineralinių turtų, o derlinguose slėniuose auginami javai, nendrės, vynuogės, medvilnė. Granada tapo labiausia klestinčia vietoje ir labai svarbiu prekybos centru. Ji taip pat yra meno, literatūros ir mokslo centras.

Granada yra įdomus, senovinis miestas, esąs 285 metrų aukštumoje. Matyti daug maurų ir klasikinio stiliaus pastatų. Daugelis jų net 10 aukštų. Kai kur tarp jų įsimaišę modernūs pastatai, atrodo, lyg nebetinka. Važiuojame šalutinėmis gatvėmis, pilnomis krautuvių, bet ir šaligatviuose vyksta prekyba: visur prikabinta drabužių, išdėstytos prekės ant stalų. Važiuojame įkalnin. Privažiuojame Alhambra. Tai žymiausia maurų pastatyta tvirtovė, vėliau virtusi karalių rūmais, dar ir dabar alsuojanti romantiškais prisiminimais. Statyba vyko nuo 1238 m. iki 1526. Čia XVI šimtetyje įkurtas ir labai žymus universitetas, o taip pat

Granada. Alhambra. Fontanai kieme.

katedra su karališka koplyčia. Nuo Alhambros kalno atsiveria pasakiškas miesto vaizdas, kurį norėtum ilgai išlaikyti atmintyje...

Apsistojame "Los Angeles" viešbutyje. Jis kuklesnis už turėtąjį Marbella kurorte, bet su visais patogumais. O kas svarbiausia — geros lovos poilsiui. Visuose viešbučiuose buvo patogios lovos, tik kai kur buvo per maži keltuvai, kuriuose tilpdavo tik keletas asmenų.

Tuoj pat vykome apžiūrėti žymiausių maurų palikimą Ispanijai — Alhambros rūmus, kurie tiek iš lauko, tiek iš vidaus yra tikras meno šedevras. Pasižiūrėjus galima tik atsidusti ir atiduoti pagarbą tų laikų architektams, skulptoriams ir visiems menininkams. Sienos metro storumo — tų laikų apsaugai. Daugumoje kambarių — šlifuoatų plytų grindinys, graviruotos marmuro sie-

nos, kedro kupolai su bareljefiškais išpjaustinėjimais. Nors rūmai beveik be langų ir baldų, bet vis tiek yra labai išpūdingas istorinis anų laikų vertingas palikimas. Rūmai trijų aukštų. Tarnai gyveno rūsyje, moterys trečiame aukšte. Jos tik per metalinio lango plyšelius galėjo žiūrėti, kas žemai dedasi. Čia suvažiuodavo valstybių galvos ir ambasadoriai pasitarimams.

Be įvairiems tikslams įruoštų kambarių, rūmuose buvo net trys maudymosi kambariai su dušais, marmurinėmis voniomis, garais, masažais, kvepalais ir kt. Jau ir tada maurai turėjo savotiškus tualetus su bėgančiu vandeniu. Aiškintojas pabrėžė, kad Vašingtonas įsivedė bėgantį vandenį tik 1917 metais.

Sultonai maudydavosi voniose, o juos linksmindavo nuogos šokėjos ir akli muzikantai nuo balkonų. Jie negalėjo matyti, kas žemai darosi. Sunku įsivaizduoti, kas ten dėjosi, kiek ten buvo išdidumo, intrigu, rafinuočiausių malonumų ieškojimų

Po arabų atėję krikščionys daug ką pakeitė arba net visai panaikino. Tokios vonios jiems atrodė nepadorios.

Žavinga taip pat rūmų išorė. Puikios graviūros sienose, šimtai laibų marmuro kolonų. Marmuras, alebstras ir kreida būdavo susmulkinami į miltus, sumaišomi su vandeniu, ir iš jų padaromos plytos. Tomis plytomis išklodavo sienas, o skulptoriai išgraviruodavo.

Išpūdingi ir sodai su gyvatvorių alėjomis, fontanais ir įvairiausiomis žydinčiomis gėlėmis. Ypač dėmesį patraukia liūtų kiemas, kur fontaną apsupę marmurinės liūtų skulptūros liudija apie sultonų žiaurumus. Dabar fontanuose trykšta kristalinis vanduo, o kadaise ten nutekėjo net 36 princų kraujas, jiems nukirtus galvas.

Aplankėme ir XVI šimtetyje pastatytą katedrą su karališka koplyčia, kurioje prieš didįjį altorių dešinėje pastatyti Izabelės ir Ferdinando karstai marmuriniuose meniškai išgraviruotuose sarkofaguose. Čia yra ir Izabelės duktė su Pilypu Gražiuoju. Koplyčios rūsyje yra daugybė karalių karstų. Koplyčia išpuošta italų, prancūzų ir vo-

kiečių menininkų paveikslais iš XVI šimtmečio. Stiklinėse spintose išdėliota auksinės monstrancijos, taurės, kryžiai ir kiti neįkainojami religiniai turtai.

Katedra gotiško stiliaus su klasiškomis kolonomis. Ji yra savo didumu penkta pasaulyje — 150 m ilgio ir 50 m pločio. Didysis altorius yra erdvioje apskritoje nišoje. Jis išpuoštas daugybe mažesnių ar didesnių skulptūrų, o taip pat daugybe religinio turinio paveikslų. Vitražai — iki pat labai meniško lubų kupolo.

Neskaitant didžiojo altoriaus, katedra dar turi 40 nišų su puošniais altoriais. Marijos ir kūdikėlio Jėzaus nišos grožio negalima išreikšti žodžiais. Net ir zakristijoje yra nepaprasto grožio Marijos statula iš XVI šimtmečio. Zakristijoje yra ir 8 didžiuliai puikiai įrėmuoti veidrodžiai, kad dvasininkai, eidami laikyti pamaldų, būtų tinkamai apsirengę.

Buvo numatyta apžiūrėti ir čigonų gyvenvietes, bet nespėjome ir nesigailėjome, nes buvome jau labai pavargę nuo gausybės įspūdžių.

GRĮŽTAME Į MADRIDĄ, liepos 14 d.

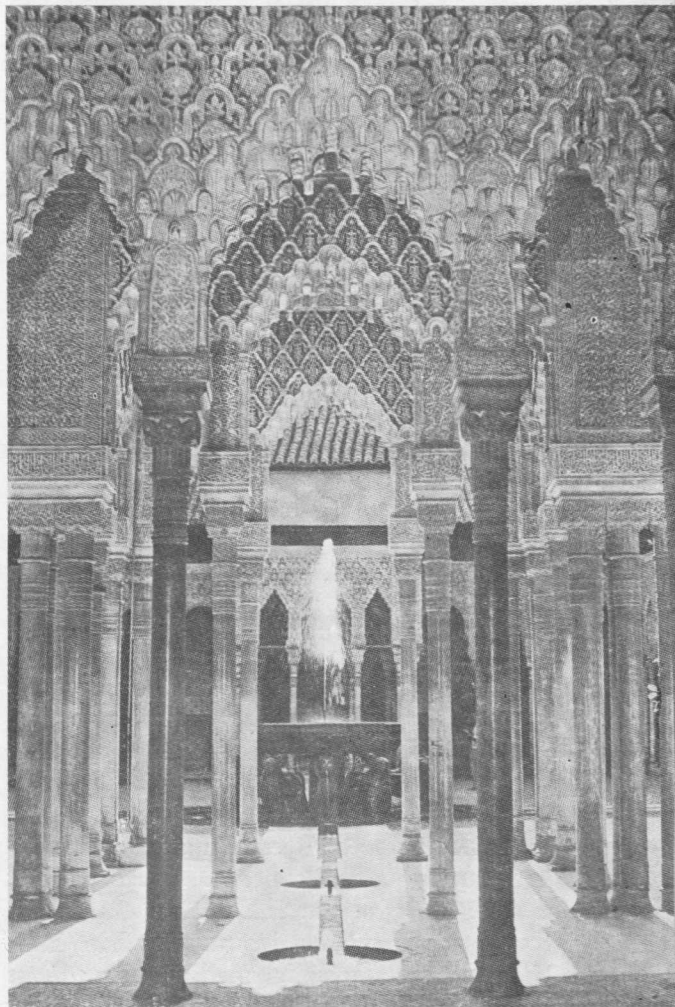
8 val. ryto paliekame Granadą ir važiuojame į Ispanijos vidurį Madrido link. Gatvės jau labai judrios. Gausybė automobilių. Privažiuojame aikštę su skulptūromis ir pasakome paskutinį sudiev Izabelės, o taip pat ir Kolumbo didžiulei statulai. Pravažiuojame ir nepamirštamą nuostabaus meninio grožio katedrą. Net ir daugelis paprastų namų papuošti statulomis ir balkonais, pilnai gėlių. Ak, ta senovinė statyba — tai ne moderniosios mūro ir stiklo dėžės!

Greitai išvažiuojame iš miesto ir vėl įsukame į tarpukalnius. Vingiuotais keliais stumiamės pirmyn. Sėdžiu už šoferio ir matau, kad greičio rodyklė rodo 90. Tokiu greičiu autobusai ir gali važiuoti užmiestyje. Automobiliai gali važiuoti 100 km greičiu, o mieste ir automobiliai, ir autobusai gali važiuoti iki 60 km greičiu. Keliai labai prižiūrimi ir visur geri. Vėl privažiuojame kalvas, apsodintas alyvmedžiais. Ispanija alyvos eksporto atžvilgiu yra antroji pasaul-

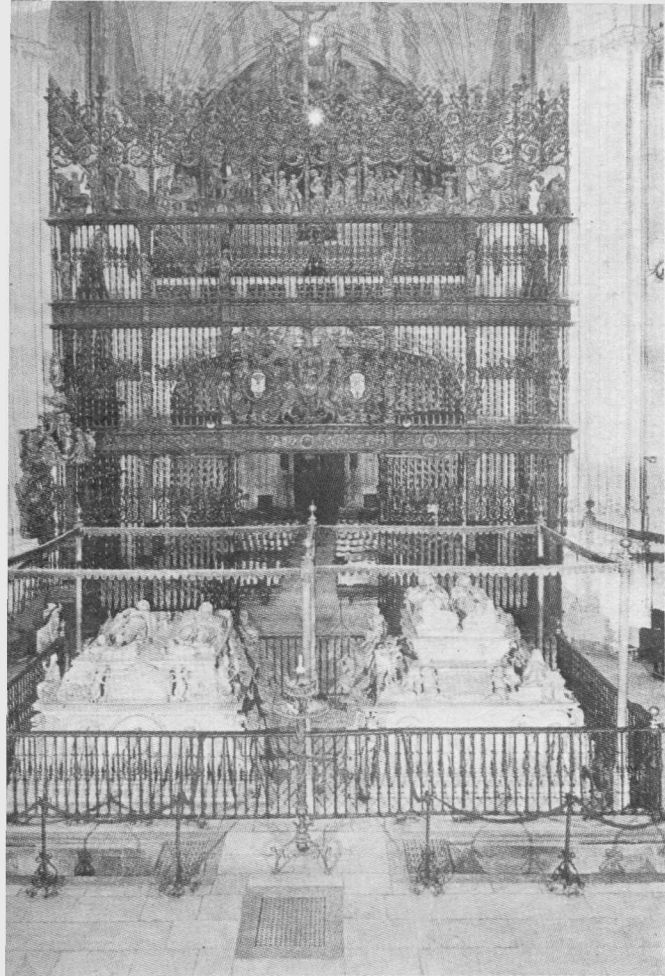
lyje, tik Italija ją pralenkia. Alyvų ir saulėgrąžų aliejus čia labai pigus ir labiausiai šeiminių vartojamas riebalas virtuvėje.

Kalbamės su vyru ir negalime atsistebėti tokiais pavyzdiniais ūkiais, kur viskas suskirstyta sklypais, viskas apsodinta, nesimato tuščių laukų, visa žemė išnaudota. Matyti ir topolių, iš kurių gamina popierių.

Laukai beveik visur tušti, be trobesių, nes ūkininkai gyvena miestuose ar toliau kaimuose. Paprastai ūkininkas turi ne mažiau kaip pustrėčio hektaro žemės, bet jei nori gauti iš valdžios irigaciją, tai turi turėti ne mažiau kaip penkis hektarus. Ūkininkai lauko darbams atvažiuoja į savo ūkius keletui dienų su palapinėmis ir, bai-

Granada. Alhambra. Liūtų kiemas.

Granada. Karalių karstai karališkoje koplyčioje.

gę numatytus darbus, vėl grįžta į savo gyvenvietes. Privažiuojame charakteringą žemdirbių miestelį Jaen. Vieno ar dviejų aukštų namai. Kai kur balkonuose plevėsuoja baltiniai.

Pasiekiame aukštesnius uolėtus kalnus. Važiuojame jų tarpekliais, gamtovaizdis keičiasi, augmenija sumenkėja, vėliau ir patys kalnai sumažėja, pagaliau visai išnyksta. Matyti vien molėtos kalvos ir laukų laukai vynuogių. Kur ne kur stovi didelės molinės rusvos spalvos keramikos vazos. Jos vartojamos nuskintoms vynuogėms sudėti.

Privažiuojame Puerto Lapice miestelį. Sustojame "Don Kichoto" restorane papietauti. Restorane yra ir suvenyrų kampelis, kur pardavinėjamos įvairaus dydžio Don Kichoto metalinės ir medinės statulėlės. Daug kas jų ir nusipirko atminimui. Šiame miestelyje gyveno ispanų rašytojas Don Mi-

guel de Cervantes. Čia gyvendamas, jis parašė ir Don Kichotą. Valgėme kieme po labai jaukia atvira pastoge, prie mažų staliukų. Vikriai sukiojosi padavėjai, o mes negalėjome atitraukti akių nuo čia pat augančių dekoratyvinių aukštų geltonos ir raudonos spalvos rožių. Daug kas čia fotografavosi, norėdami įamžinti tą grožį nuotraukose.

SENOVINIS TOLEDO MIESTAS

Pasiekiame Toledo provinciją ir artėjame prie jos sostinės Toledo. Žemė sunki, molynai, bet vis tiek viskas gerai išdirbta, apsodinta, vėl matome ant kalvų tebestovinčius vėjo malūnus. Iš tolo matyti didžiulė tvirtovė. Toledo yra vienas seniausių Europos miestų su puse milijono gyventojų, apsuptas giliu grioviu iš trijų pusių su stačiais krantais. Jis yra visai prie Tajo (Tagus) upės. Dar yra užsilikę per upę maurų pastatyti ir įtvirtinti du tiltai, o taip pat ir ketveri miesto vartai iš IX-XVI šimtmečio.

Toledo buvo garsus dar prieš Kristaus gimimą brangenybų, visokių audinių ir šilko pramone. Jis vaidino svarbų istorinį vaidmenį ir buvo ispanų religinio gyvenimo židiny, o taip pat svarbus ginklų, ypač kardų gamyba.

Viena svarbiausių miesto įdomybių — tvirtovė Alkazaras, pastatytas maurų ir vėliau tapęs karalių rūmais. Tai masyvus šešių aukštų keturkampis pastatas su žemais bokštais kampuose ir erdviu arkadų kiemu. Alkazaras 1936 m. pilietinio karo metu buvo sunaikintas, dabar yra tik muziejus lankytojams. Jame buvo įrengta karo mokykla, kuri 1936 m. lojalistų — ištikimųjų komunistų vyriausybei buvo apsupta ir išsilaiškė 10 dienų, kol sukilėlių kariuomenė išlaisvino.

Netoli Alkazaro, miesto viduryje, yra katedra, pradėta statyti šv. Ferdinando 1227 m. ir baigta tik 1493 m. Didumo atžvilgiu ji yra trečioji gotikinė bažnyčia Europoje, apie 400 pėdų ilgio, 200 pėdų pločio ir 160 pėdų aukščio, su 88 kolonomis, daugeliu šoninių koplyčių ir 750 meniškų vitražų. Tai nepaprasto grožio, didelės meninės vertės ir nesuskaičiuojamų lobių bažnyčia. Čia yra

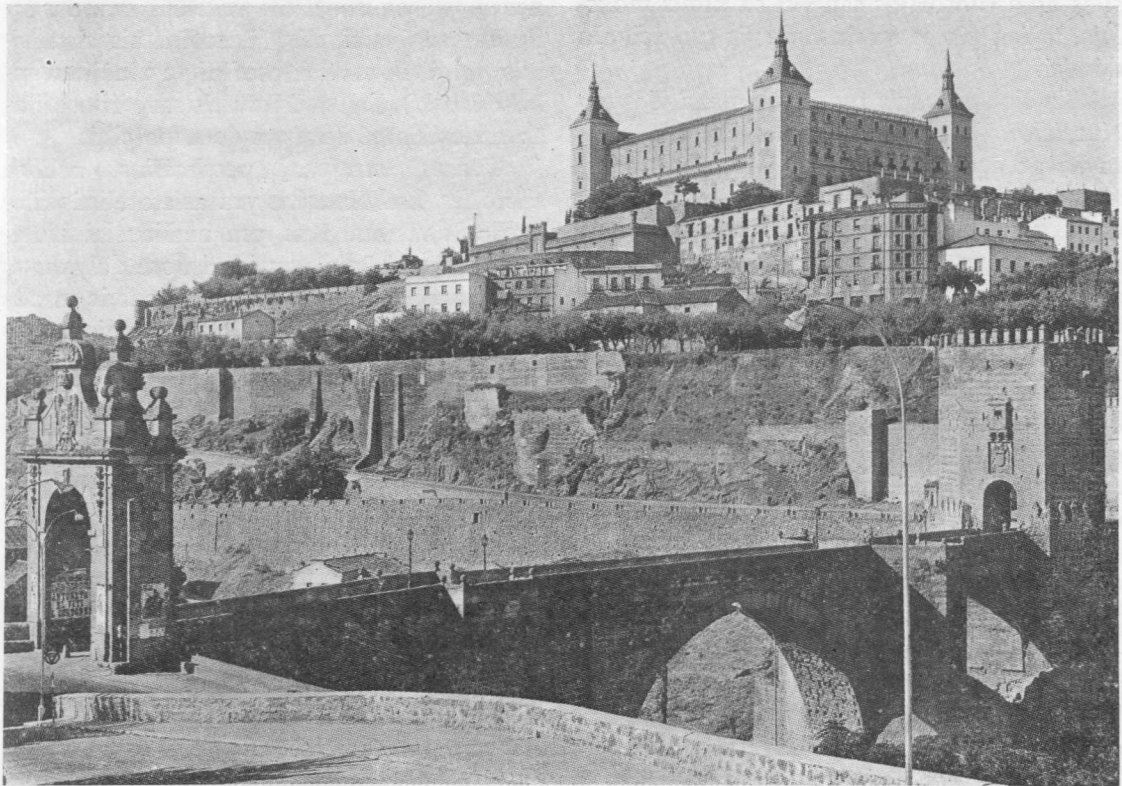
specialus erdvus kambarys, kur sutelkti visi bažnytiniai turtai. Jie sudėti į masines spintas su stiklinėmis durimis, kad turistai galėtų matyti. Įdomus didžiulis popiežiaus Jono XXIII aukso kryžius ir maždaug 4 metrų aukščio sidabrinė paausiuota monstrancija, kuri ir dabar vartojama procesijose ypatingais atvejais. Daug yra ir kitų įvairaus dydžio monstrancijų, auksinių taurių, briliantinų žiedų, auksinių imperatorių karūnų, įvairių kryžių ir kitokių brangenybių. Čia pat matėme ir ypatingai patrauklią statulą — madoną su vaikiu, kuria negalėjome atsigerėti.

Toledo katedra yra laikoma gražiausia pasaulyje. Norint tą grožį pajusti, reikia ją pamatyti. Katedros lubos — italų dailininkų freskos. Sienos išpuoštos šimtais gražių gobelenų ir garsių menininkų El Greco, Goyos, Tiziano, Rubenso, Murillo ir kt. paveikslais. Ypač visų dėmesį atkreipia 1581 m. El Greco pieštas paveikslas — hercogo

Orgaz laidotuvės. Hercogas gyvendamas buvo ypač dosnus vargšams. Paveiksle atvaizduotos ne tik jo laidotuvės, bet ir paėmimas į dangų.

Kita miesto įdomybė — El Greco namas, kuriame jis gyveno iki savo mirties 1614 m. Namas gražiai išsilaikęs, kambariai nukabinoti jo paveikslais, senoviška virtuvė išklota kokliais, gražiai prižiūrimi sodai, pasakiškas vaizdas į Tajo upę. Netoli yra ir Šv. Kryžiaus ligoninė, kuri dabar tik muziejus. Mieste matyti daug maurų stiliaus, o taip pat ir gotiškų bei renesanso laikų pastatų. Visas miestas — tai gyvas, senove dvelkiantis paminklas. Vaikščiojame suraizgytomis siauromis jo gatvelėmis, lyg jausdami praeities pulsą.

Toledo yra pagarsėjęs aukso ir įvairaus metalo išdirbiniais. Užėjome į didesnę brangenybių krautuvę, kur buvo ir dirbtuvėlė. Labai buvo įdomu stebėti nepaprastai kruopštų auksakalių darbą su mažais kaltu-

Toledo. Alcazaras ir Alcantara tiltas.

Kuraičio palikimas lietuvių šviesuomenei (III)

(Atsiminimai ir įvadas į jo mąstymą)

Vytautas Bagdanavičius

8. KRITIKOS MOKSLAS

Kuraitis parašė studiją "Filosofijos supratimas ir jos santykiai su kitais mokslais" (Logos, 1921 m., 8-17 psl.). Romos filosofų suvažiavime Kuraitis neįsijungė į diskusijas apie filosofijos santykį su kitais mokslais, tačiau šiame straipsnyje jis tuo reikalu domisi.

Ką šis straipsnis mums primena iš gyvo Kuraičio? Jame jis, kalbėdamas apie galimybę ar negalimybę duoti filosofijos aptarimą, sako, kad filosofija, Aristotelio supratimu, turi pati padaryti savo teigimų kritiką. Šia proga man grįžta atmintin Kuraičio pasisakymas apie tai, kaip mes turime kritikuoti vieni kitų raštus. Jis sakė, kad kritika turi išeiti iš paties kritikuojamo veikalo. Nebus gera kritika, jei mes, kurią knygą kritikuodami, prikišime, kad ji neatitinka mūsų turimų pažiūrų ar kokio kito autoriaus pažiūrų. Kiekviena pozityvi kritika turi naudotis tais duomenimis, kurie yra pačiame kritikuojamame veikale. Kritikas gali tik iškelti tai, kas nesiderina kritikuojamoje knygoje su joje skelbiamomis tiesomis.

vėliais ir kitais specialiais įrankiais. Mūsų keliauninkėms buvo sunku atsispirti pagundai — nusipirkome vieną kitą suvenyrą.

Nakvoti jau nuvažiavome į Madridą, į elegantišką "Cuzco" viešbutį.

Tik tokia kritika yra verta šio vardo ir yra pozityvi. Jeigu mes į knygos kritiką einame su savo pažiūromis ir ją atmetame, tai nėra kritika tikslia to žodžio prasme. Žinoma, gali būti parašytas geras kūrinys, išlaikąs savo vidinį vieningumą, nors būtų paremtas nepatikimomis tiesomis. Toks kūrinys galėtų būti gerai vertinamas kaip tam tikra kūrybinė struktūra, bet negali būti vertinamas kaip teisinga filosofija. Kuraitis reikalauja, kad filosofijos kritikai įtikintų skaitytoją savo išieties principų patikimumu.

9. FILOSOFIJOS SAMPRATA

Pereidami prie Kuraičio nuomonės apie filosofijos ir tikslųjų mokslų santykius, pirmiau sustokime prie jo filosofijos sampratos. Filosofijos aptartis yra labai nelengvas uždavinys. Šiais laikais esant labai dideliame nuomonių skirtumui filosofiniais klausimais, filosofijos aptartis yra beveik neįmanomas dalykas. Filosofija yra tokio pobūdžio realybė, kad "pagrįstą filosofijos definiciją galima duoti tik kritiškai suvedus sąskaitas su įvairiomis filosofinėmis sistemomis, taigi tik savo filosofinių tyrinėjimų gale" (8 psl.). Dėl to Kuraitis savo filosofijos aptarties šiame straipsnyje nepateikia.

Tačiau, straipsnį perskaičius, nelieka abejonės, kad Kuraitis yra aristotelinės filosofijos atstovas. Kas yra mažiausiai kintama, kas yra būdingiausia visuose dalykuose, kas nepriklauso nuo individualaus ir meniško žmogaus nusiteikimo, kas pasilieka, ne paisant visų pasikeitimų, kas yra pagaliau visa ko priežastis, kas nepriklauso nuo to, ar žmogus tai pažįsta, ar ne, kas yra žmogaus dorovingumo pagrindas, tai yra Kuraičio filosofijos objektas ir uždavinys (16 psl.).

Šią filosofijos sampratą Kuraitis pagrindžia, sukritikuodamas modernias filosofijos kryptis, pvz.: Beikono (Bacon), Dekarto (Descartes) ir Marburgiečių. Šias filosofines kryptis jis palieka nuošaly ypač dėl jų objekto vienašališkumo. Visos šios filosofijos savaip susiaurina savo išieties tašką. Jos neapima visos būties. Dėl to jos negali būti laikomos pilnutine arba pirmine filosofija.

Tai yra Aristotelio pirminės filosofijos objekto suprastinimas. Naujaisiais amžiais ši filosofinė kryptis buvo išjuokta. Daugelio dėmesys nukrypo į gamtos mokslus, į praktišką jų pritaikymą. Šviesuomenės dėmesys nusigręžė nuo esminių buvimo ir gerumo pagrindų pažinimo klausimo. Bet, pasak Kuraičio, tas išjuokimas nepaliečia aristotelinės filosofijos iš esmės, nes jis yra kilęs iš šios filosofijos nepažinimo. Aristotelinės filosofijos pagrindą Kuraitis vadina tiesiog nemokyto prasčioko pažinimu, kuris yra toks vertingas, kad jo negali atstoti visų mokslų padarytos pažangos (14 psl.).

Tačiau Kuraitis suprato, kad nusikreipimas į šitokią pirminį žmogaus pažinimo objektą, nepaisant jo paprastumo, daugeliui žmonių yra per sunkus. Ne kiekvienas sugeba tam atsidėti. Norint šitokiam pirminiam svarstymui atsidėti, "reikia padaryti laikinę abstrakciją nuo kasdieninių reikalų ir polinkių" (16 psl.). O to tikėtis iš daugelio nepriklausomos Lietuvos žmonių, kada visas gyvenimas pulsavo gimstančio valstybinio gyvenimo aktualumu, būtų buvę per daug. Šie žmonės buvo susižavėję mokslų pažanga, individualybe, literatūra ir menu. Reikia tačiau pasakyti, kad yra dalykų, kurie išsprūsta pro mokslų specialybių pirštus. O tie dalykai yra patys vertingiausi.

Šiuos dalykus suprato didis anglų dramaturgas Šekspyras, į savo personažo Hamleto lūpas įdėdamas sakinį, išreiškiantį būties klausimo pirmenybę prieš visus kitus klausimus. Garsus yra jo pasakymas: "Būti ar nebūti — štai klausimas". Šis pasakymas labai daug pasako apie Šekspyro genijų. Jis, nors gerai suprato ir mokėjo dramatiškai pavaizduoti įvairiausias žmogiško gyvenimo aktualijas, tačiau nepaisant to, gebėjo susitelkti prie būties klausimo, išreikšdamas tokiu būdu kartais vadinamos amžinosios filosofijos klausimą: būti ar nebūti.

Sustokime dabar prie klausimo, kokia yra tokios filosofijos gyvenimiška vertė. Arba, turint galvoje Kuraičio asmenį, kam jam buvo reikalinga filosofija ir būtent ši, o ne kita filosofija. Kuraitis nebuvo žmogus, kuris studijavo filosofiją, kaip tai šian-

dien ne vienas daro, dėl to, kad ji yra reikalinga jo diplomui, ar dėl to, kad ši filosofija tarnauja kaip atrama krikščioniškos tiesoms. Nors, žinoma, ji tokia yra. Kuraičiui filosofija buvo reikalinga kaip asmeninė tvirtuma.

10. FILOSOFIJOS SANTYKIAI SU TIKSLIAISIAIS MOKSLAIS

Pasekime šiuo reikalu Kuraičio pasisakymus straipsnyje apie filosofijos santykius su tiksliaisiais mokslais. Jis svarsto kai kurių filosofų pasiūlymą filosofijai nesiremti pagrindine nemoksliška patirtimi, o telkti įvairių mokslų pasiektus rezultatus ir ant jų kurti savo mąstymą. Kuraitis šio pasiūlymo nepriima. Pagrindas, dėl kurio jis šio pasiūlymo atsisako, parodo pagrindinį jo filosofavimo rūpestį. Jam rūpi tiesos tikrumas, jos nekintamumas. Kuraitis, atmesdamas pasiūlymą filosofiją grįsti tikslųjų mokslų atradimais, sako, kad užtektų kuriame nors moksle įvykti didesnei atmainai, kad tai atsilieptų visai ant mokslinių pagrindų pastatytai filosofijai. Tokia filosofija pasidarytų kintanti. Ji būtų priversta nuolat "atsižiūrėti į atmainas, įvykusias kituose moksluose" (14 psl.).

Iš šio galvojimo galima atpažinti vieną iš pagrindinių Kuraičio galvosenos savybių. Tą savybę galima išreikšti tiesos tvirtybe, pastovumu, nekintamumu ir panašiai. Kintama tiesa Kuraičiui nėra tiesa. Tiesos tvirtumą būtų galima vadinti Kuraičio filosofavimo tikslu.

Iš tikrųjų mes, kurie ne kartą esame dideli entuziastai dėl naujų tikslųjų mokslų atradimų ir džiaugiamės naujumais, paprastai praleidžiame iš akių patį pavojingąjį mokslų naujumų mums atnešamą dalyką, būtent pažiūrą, kad mes neturime pastovios tiesos, kad viskas gali keistis. Tokiu būdu mes pasidarome kaip žmonės, gyveną ant vulkanų ar plūduriuojantys ant vandenių srovių, kurios mus kažkur neša ir mēto. Per keletą paskutinių šimtmečių daugumas nerado reikalo į tą pavojų atkreipti dėmesio.

Tik mūsų dešimtmetyje iškilęs susirūpinimas atominės bombos pavojumi žmonijai

Toledo katedra.

yra pirmoji kregždė, kviečianti susirūpinti pažangos pavojumi. Žinoma, atominė energija pati savaime nėra joks pavojus, tačiau žmogus, valdąs atominę energiją ir neturįs teisingos pažiuros į būtį, jos tikslą ir gėrį, yra realus pavojus. Grįžtant į moderniosios filosofijos sritį, galima pasakyti, kad žmogus, ieškodamas tiesos, nusikreipęs nuo tikrovės ir tiesa laikydamas tai, ką jis dvasiškai yra stipriai išgyvenęs, gali būti tikras pavojus žmonijai. Dėl to Kuraitis atsisako priimti Dekarto pažinimą, kuris yra laikomas tikru dėl to, kad stipriai išgyventas (11 psl.); moderniosios filosofijos įsitikinimą lai-

ko svarbesniu dalyku už tiesą (10 psl.). Kuraitis atsisako pasekti ir šiaip jau protiną Kuelpės filosofiją, skatinančią filosofiją remtis mokslų atradimais, ypač dėl to, kad tada filosofijos "tvirtumas priklausytų nuo atskirų mokslų hipotezių ir principų tvirtumo" (12 psl.), kurie yra kintami.

Iš tikrųjų visos filosofinės srovės ieško tokios tvirtumos, kuri sudarytų pagrindą žmogaus pasaulėžiūrai. Tačiau, pasak Kuraičio, jos skiriasi savo "tikrumo laipsniu" (12 psl.). Didžiausio tiesos tikrumo ieškojimas yra Kuraičio filosofijos variklis.

Dabar bus paaiškėjęs ir Kuraičio filosofijos santykis su tiksliaisiais mokslais. Pirminė filosofija nesiremia mokslų duomenimis. To ji atsisako, galima sakyti, dėl dviejų priežasčių. Visų pirma dėl to, kad moksliniai atradimai iš pagrindų keičiasi: kas anksčiau buvo laikoma tiesa, vėliau gali būti laikoma klaida. Dėl to tiesos tikrumo ieškotojas negali jais remtis. Antra, mokslinės sąvokos yra per siauros, kad galėtų tarnauti išeities tašku tokiam mokslui, kuris rūpinasi pažinti būties pilnatvę. Kuraitis Romos kongrese girdėjo paskaitą apie mokslų santykį su filosofija, kurioje buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad tikslieji mokslai savo pagrindines sąvokas sąmoningai susiaurina, kad būtų lengviau jomis operuoti. Moksluose realybė yra greičiau pridengiama sutartiniais ženklais, pvz. skaičiais, negu išaiškinama. Tokiu būdu daugelio tikslųjų mokslų pagrindine sąvoka pasidaro vienetas-skaičius, kuris yra toks pat visuose vienetuose. Tačiau tikrovėje taip nėra. Tikrovėje atskiros būtytys turi panašumo, bet jos turi ir skirtingumą. Dėl to filosofijos išeities tašku negali būti nei vienetas, nei jo įvairios struktūros, bet būtis visu savo paslaptingu turtingumu. Filosofas neturi galimybės savo objektą taip lengvai sublokšti į sistemą, kaip tai gali padaryti matematikas. Filosofijos objektas-būtis yra neprieinamas atskiriems mokslams.

Tačiau Kuraitis neneigia tokios filosofijos, kuri imtųsi suvesti į sintezę įvairių mokslų atradimus ir tokiu būdu prisidėtų prie geresnio daiktų grupių supratimo (15

psl.). Tačiau jis tai nelaiko pirmaeilės filosofijos uždaviniu.

Pasisakydamas už tiesos tvirtybę, Kuraitis nepasisako prieš pažangos galimybę tiksluosiuose moksluose ir filosofijoje. Jis net priekaištuoja praėjusių šimtmečių filosofams, kad jie nesugebėjo atskirti Aristotelio mokslo nuo ano meto tikslųjų mokslų pažūrų ir jo išvalgomis pasinaudoti, svarstant naujus mokslų atradimus. Kuraičiui artimi neoaristotelininkai, pasiėmę šūki "Nova et vetera", stengiasi būti karščiausi mokslinės pažangos šalininkai, bet, antra vertus, naudojami iš sveiko filosofijos turto visa tuo, kas jame yra ir dabar nesugriaunamos vertės, nes tai yra nekintamos tiesos išreiškimas (17 psl.).

Santykiui tarp tikslųjų mokslų ir filosofijos nustatyti Kuraitis siūlo šioms abiem sritims, ir mokslui, ir filosofijai, bendrą išieities tašką, būtent paprastą, ne mokslinį gyvenimo pažinimą (14 psl.). Nei atskiri mokslai, nei filosofija patys nekuria savo tyrinėjimo objekto, bet paima jį iš gyvenimo. Taip pat ir logikos dėsniai niekieno nėra sukuriami, bet atpažįstami tikrovėje, ne mokslinio pažinimo keliu. Atskiri mokslai savo tolimesnėmis analizėmis tik patobulina paprastą pažinimą. Tačiau būties tikslo ir priežasties klausimais iš esmės domisi filosofija. Tai išeina anapus mokslo ribų. Eidami savo skirtingais, siaurais metodais, tikslieji mokslai nesugeba net išorinių daiktų bruožų vienu atskiru metodu aptarti. Taip, pvz., "mineralus tenka tyrinėti ir fizikos, ir chemijos, ir mineralogijos metodais" (15 psl.). Tai liudija tikslųjų mokslų siaurumą.

II. KURAIČIO ŽMOGAUS SAMPRATA

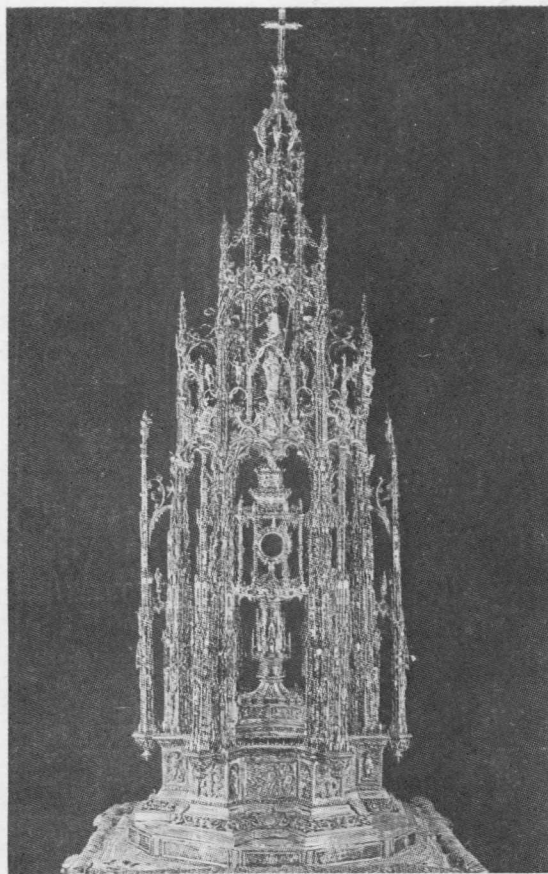
Nuo Dekarto laikų (1596-1650) žmogaus samprata filosofijoje pasidarė tokia, kad žmogus yra tik mąstantis savyje, bet neturintis dvasinio ryšio su pasauliu, kuriame jis gyvena. Kuraičio žmogus savo tiesos pažinimu yra atsirėmęs į pasaulį, bet kartu savo pažinimu ir mąstymu yra pakylantis anapus jo. Šia prasme Kuraičio žmogus yra brangus humanistinis turtas.

Dekartas yra kūrėjas teorijos, kad tarp žmogaus sielos ir medžiaginio pasaulio nėra nieko bendra. Dėl to objekto realybė subjektui nėra prieinama. Tarp šių sričių yra bedugnė, kuriai peržengti nėra tilto. Dėl to siela negali veikti medžiagos, o medžiaga sielos (Plg. P. Kuraitis. *Keli bendrosios gnoseologijos bruožai*. Logos, 1924, 6 psl.). Dėl tos priežasties žmogaus pažinimas nieko negali gauti iš patirties (7 psl.).

Kuraitis nuo šios galvosenos skiriasi tuo, kad jis nepripažįsta bedugnės tarp žmogaus sielos ir daiktų, arba tarp subjekto ir objekto, išsireiškiant filosofiniais terminais. Žmogus, pasak Kuraičio, stebėdamas daiktus, abstrakcijos keliu pasiekia daiktų prigimties pažinimą. Tokiu keliu jis įsigyja bendrines sąvokas ir tada pažįsta ne tik daiktų prigimtį, bet ir nekintamus buvimo principus (7 psl.).

Daugeliui filosofų priimti ši mokslą sudaro sunkenybę faktas, kad žmogaus pažinimas yra individualus, o filosofiniai buvimo principai yra visuotinai galiojantys, dėl to jie negali būti kilę iš žmogaus individualaus pažinimo. Tačiau Kuraitis turi tokią aukštą individualaus žmogaus pažinimo galią, kad jam nėra neįmanoma patikėti žmogui galią susidaryti nekintamus principus. Jis sako: "Iš to, kad pažinimas yra individualus laikinis vyksmas, visai neišeina, kad pažinimo turinys negalėtų išreikšti bendrų, amžinų, nesimainomų tiesų" (7 psl.). Pagal Kuraičio mokslą, individualus žmogus pats pažįsta pagrindines sąvokas ir būties principus, nelaukdamas iš nieko jų įrodymo.

Dekarto žmogaus samprata yra turėjusi ir tebeturi didelės įtakos vakarietiškajai galvosenai. Toliau ją yra kultivavę įvairūs filosofai, ypač Kantas ir jo sekėjai. Jai yra atstovavusios įvairios literatūrinės ir meninės srovės iki paskutinių laikų. Nuo romantizmo iki mūsų laikų pagrindinis literatūros personažas yra daugiau ar mažiau uždaras, nesiskaitantis su aplinka žmogus. Panašiai ir tapyboje iki mūsų laikų daiktas vis labiau ir labiau dinga iš dailininko dėmesio. Tai yra pasekmė Dekarto žmogaus, kuris yra atsiribojęs nuo pasaulio, nes yra uždaras sa-

Didžiulė monstrancija Toledo katedroje.

vyje. Tuo tarpu Kuraičio žmogus yra atviras aplinkai. Aplinka yra jam tiek daug kalbanti, kad iš jos jis atpažįsta bendras sąvokas ir principus, kurie jam padeda suvokti dorines normas ir Dievą. Kuraičio žmogus nėra uždarytas savo vienišume. Dėl to daugeliui pamaldžių krikščionių dvasingumas išvirto keistenybe arba vien stebuklingumu. Kitiems jis pasidarė uždaras, nuo artimo ir nuo pasaulio reikalų atitrūkęs mąstymas.

Išryškėjus žmogaus pažinimo priklausomybei nuo aplinkos, reikia vis dėlto apsaugoti nuo pavojaus žmogaus pažinimą palikti vien pojūčių pasaulyje ir nepereiti į žmogaus dvasinės galios išryškirimą. Kuraitis to pavojaus išvengia, plačiai kritikuodamas materialistinį ir juslinį žmogaus supratimą. Jeigu žmogus neturėtų dvasinės pažinimo galios, iš esmės skirtingos nuo me-

džiagos, jis negalėtų iš pojūčių pateiktos medžiagos daryti išvadas, siekiančias anapus patirtinės srities. Jeigu ir būtų toks bedvasis žmogus, jis nebūtų pilnas žmogus. Žmogus turi refleksijos galią, t.y. sugebėjimą atsi- gręžti į savo patirtus dalykus ir išvelgti juose toli anapus patirties išeinančias sąvokas ir dėsnius. Ta žmogaus atsigręžimo galia yra dvasinė. Jos dėka žmogus daro sprendimus. Medžiaga savišamonės neturi. Ji taip pat negali daryti sprendimo, ką paprastai daro kiekvienas žmogus, nepaisant to, ar jo sprendimas yra teisingas ar klaidingas. Paprasčiausias sugebėjimas suvokti sakinyje ryšį tarp veiksnio ir tarinio yra galia, išeinanti anapus visokio medžiaginio pasireiškimo (16 psl.).

Labai daug dėmesio Kuraitis kreipia į tai, kad įrodytų, jog žmogaus savo pojūčiais patirtų dalykų supratimas yra dvasinis pasireiškimas. Nors šis supratimas yra kilęs iš medžiaginės aplinkos, tačiau jis yra žmogaus dvasios pažinimas. Dėl to Kuraitis nepalankiai pasisako prieš Viduramžių pabaigos filosofinę srovę, vadinamą nominalizmu, kuri mokė, kad žmogaus sąvokos nėra iš esmės kas nors dvasiška ir nedaug skiriasi nuo jutimų (14 psl.). Nominalizmas sąvokas padarė beveik bereikšmes, ir tuo sąvokų bereikšmingumu iki šiai dienai yra persiėmę daugelis filosofų. Nominalizmo sąvokų nuvertinimas ar nublukinimas negiamai pasireiškė naujųjų amžių krikščionijoje ir joje reiškiasi iki šiai dienai.

Turint galvoje Kuraičio žmogaus sugebėjimą pasigaminti dvasines sąvokas iš savo prigimties, tenka pasakyti, kad šis žmogus yra labai kūrybingas, palyginus jį su Platono žmogumi. Platono žmogus savo pagrindines dvasines sąvokas ir pirmuosius būties dėsnius turi kaip atsineštinį lobį iš ankstesnės savo būklės, kai žmogaus siela dar nebuvo sujungta su kūnu. Pasak Platono, žmogaus siela, kai ji buvo dar be kūno, turėjo apščiai dvasinio pažinimo, bet daug jo prarado, būdama sujungta su kūnu. Tik šis tas dvasingo žmogui liko iš anos būsenos, būtent: sąvokos, prieštaravimo dėsnis ir kt.

O Kuraičio žmogus šiuos dėsnius pats pasigamina iš matomojo pasaulio abstrakcijos būdu. Dėl to Kuraičio žmogų tenka laikyti savaimingesniu ir nepriklausomesniu nuo bet ko iš šalies. Jis turi savyje galių pasigaminti tas vertybes, kurių daugelis filosofų neranda galimybės suteikti žmogui kitu būdu, o tik kildinant jas iš antgamtinio pasaulio vienokiu ar kitokiu būdu. Kuraitis manė, kad "atskiri žmonės veikia žmogiškai, t.y. turi žmogišką prigimtį, o ne tik yra idėjų pasauly egzistuojančios prigimties pasireiškimai" (22 psl.).

Taigi individas Kuraičio galvosenoje yra geriau pagrįstas, negu Platono ar kitų idealistų. Dėl to kaltinimas tomizmui, kad jis nerespektuoja individualios žmogaus prigimties, tikrai negali būti mestas Kuraičiui.

Žmogaus protas turi galią pojūčių pristatytoje medžiagoje pamatyti daugiau, negu tai gali padaryti patys pojūčiai (13 psl.). Šios galios dėka žmogaus protas pažįsta

daiktų prigimtį. Ir tai reikia laikyti pačiu dvasingiausiu dalyku žmoguje. Ne kokių dvasinių keistenybių vaikymasis yra pats dvasingiausias žmogaus pasireiškimas. Žmogaus sugebėjimas atskirti buvimą nuo nebuvimo yra gilesnė dvasingumo apraiška, negu nieku nepagrįsta mistika. Jeigu šios galios žmogus neturėtų, tai jis pats sau pasidarytų ne realybe, o tik įvairių jutimų rinkiniu (12 psl.). Dėl tokios galvosenos marksizmas individualų žmogų laiko tik medžiagos abstrakcija, ištraukta iš jos vienam kitam uždaviniui atlikti. Tai atlikęs, žmogus vėl paneriamas į medžiagą.

Iš tikrųjų mes turime labiau vertinti sveiką žmogišką dvasingumą ir skirti jį nuo stebuklingumo. Net toks teologas kaip baronas F. von Huegel, kuris ne kartą yra labiau platoniškos galvosenos sekėjas, atkreipia dėmesį į tai, kad antgamtiškumas tai ne tas pat, kas stebuklingumas. Malda, meilė ir pamaldumas krikščioniška prasme

Toledo. El Greco namas ir sodelis.

yra savo esme ne stebuklingumas, nors yra antgamtinis dalykas (Essays and Addresses on the Philosophy of Religion. Westport, Conn., Greenwood Press, 1974, 279 psl.).

Žinoma, tai nereiškia, kad mes nepripažintume Dievui galioti daryti stebuklus, tačiau sveikos filosofijos uždavinys yra suvokti ir patį žmogų, ne tik kaip įspūdžių ryšulį, bet ir kaip dvasinę būtybę. Ir į tokius žmogaus pasireiškimus, kaip pagrindinių būties dėsnių suvokimas, verta žiūrėti kaip į pačią reikšmingiausią žmogaus dvasingumo dalį.

12. KURAIČIO PAŽANGOS MOKSLAS

Kalbėdami apie Kuraičio filosofavimo variklį, pastebėjome, kad juo yra tikrumo ieškojimas žmogaus pažinimui. Taip pat atkreipėme dėmesį, kad tai nereikia suprasti taip, kad, pabrėždamas tiesos tvirtumą, Kuraitis būtų priešingas pažangai. Jis yra pažangos šalininkas ne tik moksluose, bet ir filosofijoje. Pažangai jis yra suradęs labai tvirtą pagrindą, nuosekliai laikydamasis savo filosofinės galvosenos. Tai jis yra tarp kitų dalykų išreiškęs savo įvadinėje paskaitoje Lietuvos universitete 1922 m. balandžio 8 d. Ta paskaita yra išspausdinta tais pačiais metais "Logos" žurnale, 156-163 psl., vardu "Šių dienų gnoseologijos padėtis ir svarbesnieji joje orientacijos punktai".

Žmogaus pažinimo pažangos pagrindais, pagal Kuraičio galvosena, galima laikyti du dalykus. Visų pirma tuo pagrindu yra pagrindinis šios filosofijos duomuo, būtent, kad žmogaus pažinimas remiasi jo išorine patirtimi. Ir kadangi niekas negali sakyti tobulai pažįstąs pasaulį, tai vis nauji pažinimai gali būti pažanga, nes jie bus nauja tiesa. Tos filosofinės kryptys, kurios tariasi gavusios savo pažinimo principus iš ankstesnės dvasinės būsenos arba iš prigimimo, kaip užbaigtą duomenį, jokios kaitos savo pažinime negali išgyventi. Šituo priekaištu Kuraitis kritikuoja tokias filosofines galvosenas, kaip Rikerto ir Veberio, kurie sako, kad pažinimo formos žmogui yra suteiktos nuo amžių, nes čia nieko naujo negali atsirasti.

Kuraičio filosofijos požiūriu, gyvenamoji tikrovė nėra lengvai žmogaus pažinimo išsemiama. "Ne viskas, kas egzistuoja, yra visada (žmogaus) sąmonėje" (159 psl.). Jeigu "viskas, kas yra, būtų mums žinoma, tai nieko naujo sužinoti negalėtume" (160 psl.). Iš šių pasisakymų galima pastebėti, kad pažinimas Kuraičiui turi tekantį arba dinaminį pobūdį. Kitaip sakant, žmogaus pažinimo pažanga yra būdinga ir savaime suprantamas žmogaus pažinimo bruožas.

Tiesa, Kuraitis teigia, kad patys pažinimo principai ir ontologinės tiesos, pavyzdžiui, kad dalis mažesnė už visumą arba kad apie tą patį dalyką tuo pačiu požiūriu negalima sakyti *taip* ir *ne*, nesikeičia. Tuos dėsnius žmogaus dvasia išskaito iš pojūčių medžiagos, tačiau šių principų pritaikymas konkrečioms žmonių gyvenimo problemoms gali keistis.

Kitas pažangos pagrindas, kurį galime atrasti Kuraičio filosofijoje, yra faktas, kad į mūsų pažinimą paprastai prisimaišo klaidų. Dėl to žmogui nuolat tenka jų saugotis ir, jas savo pažinime atradus, jų atsisakyti. Tai yra žmogiška realybė, kuri sudaro pagrindą ir net būtinybę pažangai.

Kuraitis, nepaisant to, kad pagrindines pažinimo sąvokas kildina iš jo paties pažinimo, yra išsąmoninęs, kad tiek pojūčių, tiek proto pažinimas gali būti klaidingas (160 psl.). "Pagaliau ne viskas, ką mes turime sąmonėje, sutinka su tiesa; gali būti čia ir klaidų; reikėtų tad pirma patikrinti, kokią sąmonės liudijimą laikyti atitinkančiu tiesą, o kokią ne..." (160 psl.).

Pagal Kuraičio mokslą, pažinimo realybė yra siauresnė negu buvimo realybė. Ir tai sudaro pagrindą žmogaus pažinimo pažangai. "Juk ne viskas, kas egzistuoja, įvyksta, turi būti žmogaus pažinta, turi būti pažinimui imanentinga. Jeigu viskas būtų tik pažinimas, tai nieko nauja niekas negalėtų pažinti" (160 psl.). Ar šitas galvojimas nėra stiprus pagrindas toli siekiančiai žmogaus pažinimo pažangai?

Kuraitis, būdamas gnoseologas, yra realus kasdieninis žmogus. Jis yra toks žmogus, kuris šalia filosofinių rūpesčių turi ir gyve-

nimiškų problemų. Ir, jo supratimu, tai neturi būti praleidžiama iš akių. "Gnoseologijos svarstymas gali eiti tik realaus gyvenimo kontekste" (161 psl.). Gnoseologinių studijų rezultatas turėtų būti toks, kad "realiam žmogui bus galima žiūrėti (į tuos rezultatus) rimtai ir savo gyvenime jų paisyti" (161 p.).

Kuraitis įsakmiai primena filosofui, dirbančiam su bendrinėmis sąvokomis, neužmiršti tų konkrečių aplinkybių, iš kurių kilo filosofiniai klausimai (158 ir 162 psl.).

Filosofinių ir gnoseologinių svarstybų pažangą Kuraitis supranta ne taip, kad būtų paneigiami pagrindiniai būties principai. Tačiau iš to, kad tie būties principai nėra iškritę iš dangaus ir kad jų supratimas yra kilęs iš konkretaus žmogaus, susidaro reali galimybė filosofinių svarstymų pažangai. Tą pažangą paskutiniaisiais laikais ypač skatino nauji mokslų atradimai. Kuraitis daro priekaištą aristotelininkams ir tomistams, kad jie, nekreipdami dėmesio į naujus mokslų atradimus ir jų teorijų pasikeitimus, yra nususiinę filosofiją. Jis net šitaip rašo: "Yra, tiesa, šiais laikais nemažai aristotelininkų bei tomistų, kurie tik praeitimi gyvena, nepaisydami šiems laikams aktualių klausimų, keblumų; bet dėl to kalti ne aristotelizmo principai, tik jų pačių surambėjusi, sustingusi dvasia" (161 psl., 3 išnaša).

Principų pritaikymas yra taip pat rimta filosofinė problema. Ne be pagrindo Kuraitis skatina neužmiršti konkretaus gyvenimo, iš kurio filosofinės problemos kyla. Nebuvimas ryšio tarp filosofijos ir gyvenimo yra reali problema. Šiandien galima sutikti asmenų, gavusių akademinį laipsnį iš tomistinės filosofijos, kurie nežino, ką su šia galvoseną veikti. Kai gyvenime jiems iškyla problemos, jie ne tik nesikreipia į šią galvoseną, bet iš viso nemano, kad ji galėtų turėti kokios nors gyvenimiškos reikšmės.

Kuraitis, nors kietai kritikuoja įvairias modernias filosofines sistemas, tačiau aiškiai pasisako, kad jos gali pasitarnauti ryšiui su gyvenimu išlaikyti. Tos modernios filosofijos kai kuriais šalutiniais klausimais gali būti teisingos (162 psl., 2 išnaša).

Šeima

Vakaro komedija — rytmečio drama

(*"Playboy" — mergišius ir vėjavaikė*)

Vytautas Kasniūnas

Lauke siautė pūga, o mes, šiltame kambaryje sėdėdami, šventėme Vytautines. Pavargę nuo valgių ir šaltų gėrimų, vartėme lietuvių kalbos žodyną, norėdami rasti geriausią atitikmenį anglų kalbos žodžiui "playboy".

— Mergininkas, mergišius, mergogauda, — pasakė Petras, šelmiškai žiūrėdamas į Kazimierą.

— Sutinku, kad aš buvau mergišius ir laksčiau paskui sijonėlius, — atsilaisvinęs kaklaraištį, atsikirto Kazimieras, — bet kaip pavadinsit mano žmoną Kristiną, kuri vyrams ūsus pešiojo ir rinko plaukų kolekciją?

— Juk tu mane vadindavai vėjavaike, tad ar tas žodis neatitinka mergišiaus — "playboy"? Atsimeni mūsų jaunystės duotą: "Kokia tu vėjavaikė..." tu traukdavai baritonu, "O tu vėjo botagėlis" — aš altu tau spygliuodavau.

— Pašėlimas! — sušuko Jurgis. — Kai tam "mergišiu" žodyne yra tiek daug sinonimų, tai "vėjavaikei" tesuradau vieną — "mergpalaikė".

Mes visi prapliupome juokais, kartodami "mergpalaikė, mergpalaikė..."

— Pasakyk, Jurgi, kaip žodyne aiškina tą žodį, — nuo juoko braukdama ašarotas

akis, klikeno Kristina. — Pas mus mergpalai-
kės vardas buvo skiriamas. . .

— Ne! Ne! — pertraukiau Kristiną. —
Tu netinki tam žodžiui.

— Pas mus, joniškiečius, mergpalai-
kė — tai niekam netikusi merga, — sako Stasys.
— Pavyzdžiui: “Tokia mergpalai-
kė nė kiau-
lių nepaganys”.

— “Duosiuos čia aš mat, kad mane to-
kia mergpalai-
kė už nosies vedžiotų”, pas
mus sakydavo, — įsiterpė Juozas. — Manau,
kad Kristinai geriausiai tiko vėjavaikės var-
das.

— Ko jūs dabar prikibote prie tos Kris-
tinos! — užstojo Gražutė. — Ji juk nuo
Medininkų, kur gražiausios mergaitės augo.
Ir Vienuolis apie jas rašė: “O jau mergelės,
moterėlės apie Medininkus, tai nors pirštus
nučiulpk — vien čiulbuonėlės. . .” Bučiavo-
te, čiulpinėjote jos pirštelius, ant kelių atsi-
klaupę, o dabar žodyne ieškote žodžio, kaip
ją pavadinti.

— Mat, kai ištekėjau, tai jau buvau sen-
mergelė, su dideliu kaupu metelių, tai jie
dabar ir erzina mane, — mėgino atsikirsti
Kristina.

— “Senmergelės rūtų darželį auginau,
kad senberneliui vainikėlių užauginčiau” —
uždainavo Petras.

— “Būčiau vedęs ankstų rytelį, bet ji vis
laukė vėlaus vakarėlio” — dainavo Kazimie-
ras. — Ar ne taip buvo, Kristina?

— Kai jau visą kluoną vainikėlių pri-
krovei, tada man pasipiršai, — juokėsi Kris-
tina.

— Jaunoms pasenai, tai protingų mete-
lių pradėjai ieškoti, — paspygliavo Gražutė.

— Toks tokį pažino ir į svečius pavadi-
no, ar ne taip buvo? — įsiterpė Petras.

Mes dainavome, klegėjome, kvatojome,
senbernelius ir senmergėles erzinom, tauto-
sakos kraitį ant jų galvų krovėme. Ir kai
Jurgis uždainavo: “Mergai duris atšautie /
įsileidžiant bernelį, / mergiui aruodai šluos-
tytie / slepiantis nuo tėvo žingsnių”, elek-
tros lemputė ėmė mirksėti, pagaliau šmakšt
ir užgeso šviesos. Šeimininkai puolė degti
žvakių, ir svečiai sukilo. Kai kaime elektra
užgęsta, visiems rūpesčio sudaro, kad šuli-

nio vamzdžiai ir pompos neužšaltų. Buvome
užmiršę ir siautusią pūgą. Kaip parsikrapš-
tysime namo — parūpo mums.

Užsukame radiją. Pranešimai nedžiugi-
nantys. Skambinam policijai. Žinios dar
baisesenės. Du šalutiniai keliai uždaryti. Ar-
timesnieji kaimynai išsirengę pėsti. Toli-
mesnieji — išvažiavo su Jurgio automobiliu.
Jurgis visados didžiuodavo, kad jo auto-
mobilio motorą varo keturi ratai — ir snie-
go kalnus peršoka. Mes šešiese pasilikome
nakvynės. Uždegėme antrą ugniakurą žemu-
tiniame namo aukšte.

Gaila, jog mirusieji negirdėjo, kaip juos
čaižėme liežuviais, nesigailėdami pajuokos
ir piktų žodžių, kad jie Vytauto vardą įrašė
į kalendorių sausio penktąją, ir dabar Vy-
tautines reikia švęsti, esant tokiam blogam
orui. Išleidę keliauninkus, pasilikusieji ne-
sirengė miegoti. Turbūt nėra gražesnių va-
landų, kaip, susėdus prie šilto ugniakuro,
klausytis pūgos siautėjimų ir vėjo ūžimo.
Atrodo, lyg mes visi mintimis nusikėlėme į
savo tėviškės gyvenvietes, kaimų sodybas.
Kokie pasakiškai gražūs būdavo žiemos va-
karai, kai tada klausydavomės įvairių pasa-
kojimų, dainuodavome, klausydavomės au-
dėjų staklių simfonijos.

— Tokios naktys yra pačios kūrybin-
giausios, — pertraukė tylą Vytautas. — Jos
gimdė ir ugdė mūsų turtingąją tautosaką.
Tada pajunti ir išgyveni gamtos jėgą ir no-
risi išsakyti vidaus išgyvenimus. Vieni visa
tai dainomis išdainuojame, kiti pasakoji-
mais, tretį tautodailės kūryba.

— Man labai patiko ši vakaronė, —
kurstydamas ugniakurą, akis įbedęs į lieps-
nų žaismą, kalbėjo Kazimieras.

— Tai tartum linksmas tautosakos semi-
naras, — juokėsi Kristina.

— O gal tai buvo judviejų gyvenimo se-
minaras, kurį mudu suorganizavome.

— Jei taip girdėtas kalbas apie Kazimie-
ro ir Kristinos jaunystę kas nors būtų užra-
šęs, tai storos knygos puslapiuose nesutal-
pintum, — pertraukė Stasys.

— Sakoma: kai kalba, tai ir iškalba, ar-
ba: nėra galo be pradžios, jei girdėjai kal-

bū galą, surasi ir pradžia, — nerimastingai atsakė Kazimieras.

— Juk judu abu buvote įsimylėję, dar tebelankydami gimnaziją? — paklausė Gražutė.

— Už tai aš jį ir vadinu "playboy", — atsakė Kristina. — Man reikėjo laukti ir senmergiauti, iki jis baigs dūkinėjimo dienas.

— O aš laukiau ir senberniavau, iki mano išsvajota merguzėlė rūtų vainikėlį išau-gins.

— Ir sulaukei, ar ne!

— Kitaip nebūčiau tavęs vedęs.

— Kitaip nebūčiau ir aš už tavęs tekė-jusi.

— Mudu mylėjomės, pykomės, vienas nuo kito bėgome, vienas kitą gaudėme, da-linomės žiedais, juos atsiiminėjome, krovė-me ant vienas kito galvos vežimus kaltini-mų. Paskiau, po ilgų metų, lyg akis užsirišę gužinėjomės, iki vienas prie kito prisigū-žėm.

— Visokių kalbų apie judu girdėjome, o daug ir tokių, kad abiejų tėvai nenorėjo judviejų matyti susiporavusių, — pasakė Vytautas.

— Per didelė tėvų meilė vaikus gadina, — įsiterpė mokytoja Julija.

— Vaikus reikia mylėti širdimi, viena ranka juos glostant, kita baudžiant, — atsa-kė Kristina.

— Atsimenu tą dieną, kada judviejų tė-vai susipyko, — įsiterpė visą laiką tylėjusi namų šeimininkė. — Kristinos tėvai savo naujoje, didelėje, gražioje sodyboje šventė vedybinę sukaktį. Jie buvo turtingi ir tau-pūs. Mums jų sodybą apžiūrint, linksma-plautis Kazimiero tėvas juokais pasakė: "Man nėra reikalo taupyti, auginant sūnų, tegul taupo, kas dukteris turi; mano sūnus Kazimieras ves Kristiną ir valdys tą sodybą, o už gautus iš jos tėvų pinigus nusipirks jachtą". Juokams nuskambėjus, dar pridū-rė: "Tik saugokite mergaitės vainikėlį, be jo nesutarsime". Kristinos tėvui tas pasaky-mas labai nepatiko, juokus jis paėmė už gryną pinigą ir iš pykčio pamėlynavusiom lūpom sušuko: "Kad tu surūgtum! Nei tu,

nei tavo sūnus mano jachta neplaukys. Ga-lėsite abudu purviname ežerėlyje žuveles gaudyti, nes ir laiveliui nusipirkti pinigų neturėsite. Mat kokie jie veltėdžiai!"

— Tai man naujiena! — pasakė Kristi-na. — Kad mudviejų tėvai pykosi, nesugy-veno, tai žinojau, bet dėl ko pykosi, tai da-bar pirmą kartą girdžiu. Atsimenu, kai po to kitą vasarą tėvas nusipirko gana didelį laivą.

— O mano tėvas dar didesnį, dvimoto-rinį, sportinį, — juokėsi Kazimieras.

— Kai jaunimas rengdavo slidinėjimo išvykas į Kolorado kalnus, tai mano tėvas mane išsiųsdavo į Šveicarijos kalnus, apie tai pagarsindamas spaudoje.

— Aš ją į ten nusivydavau slapta, tėvui nesigailint pinigų.

— Išsiuntė mane tėvas į Paryžių gilinti prancūzų kalbos, ir jis atvyko.

— Aš nuvykau ten neva gilinti architek-tūros ir meno žinias.

— Matau, žmonės ne iš piršto išlaužda-vo žinias apie judu, — pertraukė Vytautas. — Spaudoje matydavome žinių tai apie vie-ną, tai apie kitą. Vienas studijuoja ten, ki-tas ten. Vienas gilina žinias, gilina ir kitas. Metus sudėjus, atrodė, kad abu turėjote ap-sivainikuoti keliais doktoratais, o iš tikrųjų tų studijinių kreditų nė vienas reikiamai ne-prisikrovėte. Ar ne taip buvo?

— Jei studentai turi daugiau pinigų ne-gu proto, tai mokslo diplomas po orą skrai-do, — atsakė Kazimieras. — Žinai, kaip pi-nigai gundo juos išleisti. Ir leidi juos be at-vangos, kad, atsikratęs nuo pagundų, galė-tum studijoms atsidėti. O tuo tarpu vėl at-skrenda čekiukas su gražiais žodžiais: "Pa-silaikyk, vaikeli, juodai dienai, kad duonos nepritrūktum". Taip ir vijausi jaunystėje juodas dienas, bet neprisivijau.

— Pinigai — galvažudžiai, o per didelė tėvų meilė vaikams — pakaruoklio virvė, — karčiai pasakė Kristina. — Tėvas buvo tau-pesnis, o mama vis svajojo, kad aš už mili-jonieriaus ištekėsiu, tad ir pinigų turėsiu. Kam moteriai reikia diplomų, vis sakydavo. Tegu pasidžiaugia jaunyste.

— Mūsų didžiausia blogybė, kad mes per jauni kuriame šeimas, visai nepasiruošę šeimos gyvenimui, — įsiterpė Julija. — O prie tos blogybės reikia keliais kryžiuokais pažymėti dar didesnę blogybę, kad tėvai nesirūpina, nemoka, nesidomi vaikų auklėjimu.

— Tai judu taip ir praūžėte savo jaunystę? — paklausė Stasys. — Jei taip iš naujo reikėtų pradėti gyvenimą, ar eitumėte tuo pačiu keliu?

— Ne! Ne! — atsakė abudu.

— Judu šeimą sukūrėte vėlyvoje jaunystėje su *sen-* priešdėliais. Ar nesigailite, kad anksčiau nesusituokėte? — paklausė Julija.

— Norim tik pritarti tavo pasakymui, kad reikia pasiruošti šeimos gyvenimui, — atsakė Kristina, galvos linkčiojimais pritariant Kazimierui, — todėl ir mūsų vedybos susivėlino.

— Kol auksą atrandi pelenuose, daug maišų reikia iškratyti, — pataisė Kristinos pasakymą Kazimieras

— Geriau pasakyk, kad reikėjo daug mergaičių sijenėlių iškratyti, — nusijuokė Kristina.

— O tau, bepečiojant vyrų ūsus, reikėjo grįžti prie pirmojo, kuris dar pūkais panosę puošė, — juoku skardeno Kazimieras. — Tas pirmasis tavo pabučiavimas man degino lūpas visą laiką.

— Gražu, kai viskas gražiai baigiasi, — nervingai stuksendama pirštais į stalą, pasakė ilgai tylėjusi Dana. — Jei taip atvirai ir, pasakysiu, labai įdomiai kalbamės, norėčiau paklausti, ar judu nevartojote narkotikų?

— Cha... cha... — ironiškai nusijuokė abudu.

— Tu papasakok visą istoriją, — pasukusi galvą Kazimiero link, atsiliepė Kristina.

— Geriau tu, nes esi išgelbėjimo didvyrė, — atsakė Kazimieras.

— Kai sakiau, kad pinigai galvažudžiai, tai ir turėjau mintyje narkomaniją, kurios vergais mudu buvome ilgesnį laiką. Mudu abu nežinojome pinigų vertės, patys nebuvome uždirbę nė cento. Juos, lengvai gavę,

lengvabūdiškai švaistėme. Kazimieras pateko į kalėjimą. Apie tai pranešė vienas mūsų narkotikų pristatytojas. Laimei, aš kai tik buvau gavusi didesnę sumą iš tėvų. Parduusi visas turimas brangenybes, jį išpirkau. Parsivežiau į savo butą baisiai atrodantį valkatą. Mus palydėjo socialinio skyriaus tarnautoja, latvių tautybės liuteronų misijonierė. Ji prisiprašė, kad leistume jai pasilikti su mumis keletą dienų. Tai buvo geležinės valios, didelio pasiaukojimo moteris.

— Tada mudu prisipažinome, kad vienas kitą amžinai mylėsime, atsidėjome studijoms ir susituokėme, — pertraukė pasakymą Kazimieras.

Atrodė, kad jam buvo sunku klausytis skaudžiausio gyvenimo įvykio, nes pradėjo vaikščioti po kambarį ir nelaukta dramatiškai sušuko:

— Aš buvau valkata, tėvų meilės pinigais nupirktas valkata!..

Kambaryje įsiviešpatavo mirtina tyla. Užgeso paskutinės žvakutės liepsna. Ugnia-kure nukrito nuodėgulys, paskleisdamas daugybę žiežirbų. Tai buvo lyg simbolinis fejerverkas — įvairiaspalvė ugnis, apvainikavusi mūsų pasikalbėjimą. Staiga sužibo elektros lemputės. Jas pasveikinome džiaugsmingais valiavimais. Linksmas komedijinis vakaras baigėsi rytmečio dramatiškais pasakojimais.

~ ~ ~

Praejus mėnesiui po to vakaravimo, vėl teko sutikti Kristiną ir Kazimierą. Prisiminėm turėtą pokalbį. Perskaitę to pobūvio aprašymą, jie pasigedo baigminės išvados. Kiti sakė, jog tai nereikalinga. Kam sviestą sviestuoti? Tada kilo gyvos diskusijos apie perdėtą tėvų meilę, kišimąsi į vaikų priešvedybinį ir povedybinį gyvenimą. O kaip su vaikų dėkingumu? Jų meile tėvams? Ar tėvai vaikus ruošia savarankiškam gyvenimui? Kaip patys vaikai turi ruoštis ateičiai? Vaikų auklėjimas namie ir aplinkos veikimas. Ką duoda šiandieninė mokykla, jaunimo organizacijos, lituanistinės mokyklos? Minėjome gimines, draugus, pažįstamus. Apie tai kitą kartą.

Tėvynėje

Paruošė **GEDIMINAS VAKARIS**

“ALTORIŲ ŠEŠĖLY” VENGRIJOJE

Didelio susidomėjimo ir įvertinimo susilaukė V. Mykolaičio-Putino romanas “Altorių šešėly” Vengrijoje. Pagal šį romaną Budapešto radijas perdavė šešių dalių vaidinimą, kurį į vengrų kalbą išvertė Lastas Marazas.

SUSIDOMĖJIMAS VERTIM AIS

Pastaraisiais metais Lietuvoje susidomėta mėniniais vertimais ir vertėjais. Praeitą vasarą Vilniuje įvyko lietuvių literatūros vertėjų ir leidėjų susitikimai. “Vagos” leidykla išleido pirmąjį mūsų literatūros kritikos istorijoje straipsnių rinkinį “Meninio vertimo sunkumai”.

Birželio mėnesį įvyko Lietuvių rašytojų sąjungos Meninio vertimo tarybos suvažiavimas. Lietuvių rašytojų sąjungos valdybos sekretorius įžanginiame žodyje pažymėjo, kad pastaraisiais metais sustiprėjo dėmesys meninio vertimo sunkumams spręsti. Lietuvos vertėjams vis turi būti keliami didesni reikalavimai vertimų meniškumui pasiekti. Jo nuomone, per mažai dėmesio ir vietos skiria literatūros žurnalai bei savaitraščiai išspausdinti atsiliepimus apie verstines knygas. Neužsimenama apie vertimo kokybę.

Meninio vertimo lygį padėtų pakelti straipsnių rinkiniai, išleisti atskira knyga. Reikėtų įvesti vertinimo pagrindų dėstymą vidurinėse mokyklose; aukštosiose mokyklose įvesti vertinimo teorijos ir praktikos skyrių. Daugelis pasisakymų bei minčių meninio vertimo klausimais yra išsklaidyta kasdieninėje spaudoje arba knygose, ir sun-

ku susigaudyti tiems, kurie vertimais domisi.

Vertimo pagrindų dėstymas yra įvestas Latvijos vidurinėse mokyklose. Jau dešimtmetis, kaip Rygos ir Vilniaus jaunieji rašytojai verčia savo kūriniai į lietuvių ir latvių kalbas. Į lietuvių kalbą baigiamas versti dešimties latvių poetų rinkinys. Latviai rengia jaunųjų lietuvių poetų knygą.

KAUNO DRAMOS TEATRO IŠVYKOS

Kiekvienos vasaros pradžioje į Vilnių atvyksta Kauno dramos teatras. Šią vasarą kauniečiai buvo laukiami, nes žadėjo parodyti kelis nematytus spektaklius: J. Glinskio “Kingą” ir V. Krėvės “Šarūną”, naujuosius I. Bučienės režisuotus K. Sajos “Sielos mainus” ir V. Palčinskaitės “Kristijono Anderseno rožę”.

Cia rodomos pačios geriausios lietuvių ir užsienio šiuolaikinės pjesės. Ypatingai įdomus naujas spektaklis vaikams, kuriuo retas teatras galėtų pasigirti.

DAILININKAS BRONIUS GRUŠAS

Naujų mūsų amžiuje surastų medžiagų naudojimas turi didžiulę reikšmę šiandieniniame mūsų mene. Tai pastebėjęs dail. Bronius Grušas. Su didele kantrybe ir pasiaukojimu jis tiria šias medžiagas. Iš jų padarytus darbus parodė Vilniuje ir Šiauliuose suruoštose parodose. Įdomu, kad dailininkas dar nė vieno ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Sovietų sąjungoje nebandytą stiklo plastiką, skaidrią ir skystą riebalinio tipo dervą panaudojo savo kūrybos darbams. Lankydamas meno mokyklą, jis žavėjosi meksikiečių užmojais. Galvojo, kad būtų galima lauke pastatyti spalvotą ir patvarią sieną. Jis pradėjo bandymus su greitai stingstančiu polimeru. Ši medžiaga neprado žerėjimo ir ryškumo. Jos paviršius pasidarydavo kietas kaip akmuo ar stiklas, atsparus oro pasikeitimams. Savo darbuose dailininkas atrado plačiausius plastinių galimybių įvairumus, apimančius tapybą ir dekoratyvinę daile.

Šalia ypatingų modernaus paveikslų ypatybių, B. Grušo kūriniai lyginami su gobeleno ir batikos puošnumu. Jie gali prilyg-

ti mozaikai. Kai kurie bandymai atrodo kaip vitražas.

SPALVOTO STIKLO MEISTRAS

Antanas Garbauskas — spalvoto stiklo meistras. Su kitais šios srities menininkais Lietuvos vardą jis išgarsino toli už jos ribų. Su A. Stoškum ir K. Mockum jis kūrė naują storo spalvoto stiklo meną. Sprendė su dabartine architektūra iškilusius sunkumus. Jo šūkis — „Į šviesią ateitį!“ Jo darbai puošia respublikinę biblioteką Vilniuje. Pasaulinėje Montrealio parodoje 1967 m. jis sukūrė vieną iš pagrindinių spalvoto stiklo paveikslų „Tėvynė“ Sovietų paviljonui. A. Grabausko darbai puošia daugelį visuomeninių pastatų. Jo meniniai ieškojimai yra spalvoto stiklo menininko ir pradininko S. Ušinsko sekimas. A. Grabauskas yra Vilniaus M. K. Čiurlionio vidurinės mokyklos dailės skyriaus vedėjas.

LIETUVOS DAILININKŲ SUVAŽIAVIMAS

Praejusią vasarą Vilniuje įvyko Lietuvos dailininkų suvažiavimas. Sąjunga turi daugiau kaip 600 narių. Buvo aptarti veiklos planai, išrinkta nauja Lietuvos dailininkų sąjungos valdyba: pirmininkas K. Bogdanas, atsakingasis sekretorius R. Miknevičius, nariai — I. Geniušienė, S. Jusionis, R. Dailinkevičius.

1982 M. LIETUVOS VALSTYBINĖS PREMIJOS

Lietuvos KPCK ir Lietuvos ministrų taryba paskyrė premijas už literatūros ir meno kūrinius. Naujų laureatų tarpe yra trys literatai, du dailininkai, dirigentas ir aktorius.

Rašytojui Algirdui Pociui paskirta premija už apsakymų rinktinę „Išskridę iš lizdo“ (1980). Premijuotoje knygoje surinkti geriausi A. Pociaus apsakymai, parašyti per dvidešimt penkerius metus. Juose vyrauja šiuolaikinis paprastų žmonių gyvenimas.

Kasmetinė premija už kūrinius vaikams suteikta Algimantui Zurbai. Premijuotas apsakymų rinkinys vaikams „Išmeskit narvelį“ ir romanas jaunimui „Integralas“. Šiame romane aprašomas moksleivių gyvenimas,

jų dvasinis pasaulis ir jaunimo moralės klausimai.

Valstybinė premija suteikta filologijos kandidatui Ričardui Pakalniškiui (1982) už monografiją „Lietuvių poema“. Knygoje autorius apibendrina lietuvių poemos istorinę raidą. Išsamiai išnagrinėjo daugelį jos klausimų.

Dailininkas Vytautas Valius pelnė premiją už knygų apipavidalinimą, jų iliustracijas ir sieninę tapybą.

Laureato vardas atiteko skulptoriui Stanislovui Kuzmai už dekoratyvines skulptūras: „Žirgas ir sakalas“, „Draugystės liepsna“, „Eglė ir Žilvinas“. Taip pat premijuota kultūrinė kompozicija „Mūsų šventė“ ir dekoratyvinė skulptūra „Versmė“.

Premija suteikta Jonui Aleksui už dirigavimą E. Balsio operos „Kelionė į Tilžę“ ir J. Verdi operos „Don Carlo“.

Įvertintas Regimantas Adomaitis už pagrindinį vaidmenį J. Marcinkevičiaus „Mindauge“ ir „Mažvyde“, taip pat už pagrindinio vaidmens sukūrimą H. Ibseno dramoje „Jonas Gabrielis Borkmanas“.

RUSŲ - LIETUVIŲ KALBŲ ŽODYNAS

„Mokslo“ leidykla išspausdino Ch. Lemcheno „Rusų-lietuvių kalbos žodyno“ pirmąjį tomą. Iš viso bus keturi tomai, kuriuose bus 90 tūkstančių žodžių su vartojimo pavyzdžiais. Žodynas skiriamas plačiai visuomenei. Taip pat spausdinama antroji laida A. Lyberio sudaryto „Lietuvių-rusų kalbos žodyno“. Jis bus žymiai platesnis už išleistąjį 1971 m.

EKSPORTUOJAMI TELEVIZIJOS APARATAI

Iš Šiaulių televizijos aparatų gamyklos daug televizijos priimtuvų pasiūsta į Kubą ir kitas užsienio šalis. Kuba yra penktasis kraštas, į kurį siunčiami Lietuvoje gaminti televizijos aparatai.

A. SUTKUS — ŽYMUS LIETUVOS FOTOGRAFAS

„Minties“ leidykla išleido Antano Sutkaus nuotraukų albumą „Neringa“. Albumą sudaro apie du šimtai spalvotų nuotraukų. Knyga buvo išspausdinta Budapešto „Košuto“ spaustuvėje. Nuotraukose atskleidžia-

Kalba

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.
Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

BARBARIZMAI, ŽARGONAS, TARMYBĖS, NETAISYKLINGAI SUDARYTI ŽODŽIAI

Rūpindamiesi savo kalbos kultūra, turime rašomojoje ir šnekamojoje kalboje vengti visokių barbarizmų, žargonybių, tarmiškumų, netaisyklingos darybos žodžių, netaisyklingo linksnių bei prielinksnių vartojimo ir t.t.

Barbarizmai tai yra visi svetimieji kalbos elementai, kurie, nesutikdami su kalbos dvasia ir dėsniais, nusikalsta įprastinei vartosenos normai, užtat laikomi netaisyklingais. Tai gali būti atskiri iš kitų kalbų paimti žodžiai ar žodžių grupės, be kurių lengvai galime apsieiti, nes jiems turime gerų pakaitalų savo kalboje. Pvz.: *svietas* (= *pasaulis*), *čystas* (= *švarus*), *prietelis* (= *bičiulis*), *paduška* (= *pagalvė*) ir t.t. Žargonu vadiname tokią kalbą, kuri skiriasi nuo bendrinės kalbos specialiu žodynu, frazeologija bei kitomis savybėmis. Žargoną paprastai vartoja kokia nors žmonių grupė, norėdama išsiskirti iš kitų, o kartais tik šiaip sau iš lengvapėdiškumo arba norint pasirodyti originaliais. Lietuvoje gal daugiausia į žargonybes buvo palinkę moksleiviai ir studentai, vartodami, pavyzdžiui, tokius žodžius: *bachuras* (= *berniukas*), *cheb-*

mas žemės juostos tarp jūros ir Kuršių marių grožis: bangų ir supustyto smėlio raštai, kopos ir pasvirusios pušys, skurdžios žolės ir užlieti miškai, kemsynai ir balos, baltos debesų draikmenos ir audros. Nuotraukos darytos įvairiais metų laikais.

ra (= *draugai, kompanija*), *univerka* (= *universitetas*), *nešti muilą* (= *bėgti, greitai pabėgti*) ir t.t.

Mūsų bendrinės kalbos pagrindą sudaro vakarų aukštaičių pietiečių tarmė. Kai kurie žodžiai ir iš kitų tarmių yra įjungti į bendrinę kalbą, bet daugumas kitų tarmių elementų, turinčių atitikmenis vakarų aukštaičių pietiečių tarmėje (bendrinės kalbos pagrinde), vadinami tarmybėmis. Tarmybes kartais galima vartoti poezijoje, grožinėje literatūroje, bet kasdieninėje kalboje, ypač laikraščiuose, žurnaluose, moksliniuose veikaluose, jų reikėtų vengti. Štai vienos kitos tarmybės pavyzdžiai: *kūlis* (= *akmuo*), *pylė* (= *antis*), *grobai* (= *žarnos*), *mokina* (= *moko*), *mokinasi* (= *mokosi*), *mėgiamas* (= *mėgstamas*), *drūčiai* (= *smarkiai*) ir t.t.

Plečiantis ir augant civilizacijai, prireikia naujų žodžių, naujų terminų. Tad naujų žodžių daryba nuolat vyksta, bet ne visuomet sėkmingai. Nauji žodžiai turi būti sudaromi pagal tam tikrus kalbos dėsnius, jeigu tų dėsnių nesilaikoma, tai tokie naujadarai bendrinei kalbai nėra priimtini.

Tokie naujadarai gali būti nevartotini, nes jie padaryti iš netinkamos šaknies, pvz.: *ainis* (= *palikuonis*), *domė*, *domesys* (= *dėmesys*), *paišyti* (= *piešti*), *spausdinys* (= *spaudinys*) ir t.t. Gal daugiausia netaisyklingų žodžių pasitaiko padarytų su netinkamais priešdėliais. Čia pakalbėsime tik apie priešdėlį *at-*.

Priešdėlis *at-* vartojamas, reiškiant: 1. veiksmo kryptį kalbėtojo link, pvz.: *Atvažiavo daug svečių. Draugas man atsiuntė laišką;*

2. atskyrimą nuo ko nors, pvz.: *Atriek man duonos. Reikia atskirti pelus nuo grūdų. Atlupk lentą nuo sienos;*

3. atleidimą kokio nors suvaržymo, tam tikrą išlaisvinimą, pvz.: *Atidaryk duris. Vaikas atsisegė švarką. Reikia atsukti tą sraigę;*

4. grįžimą ar grąžinimą į buvusią padėtį, pvz.: *Jau vėl gamta atgijo. Gyvuliai labai sulysio, reikės atšerti. Nukirstas medelis vėl ataugo;*

5. atsilyginimą, pvz.: *Už tą skolą aš atidirbsiu. Aš jam už tai negaliu atsidėkoti. Atleisk jam ir neplanuok atkeršyti;*

6. veiksmo intensyvumą, pvz.: *Aš negaliu tuo paveikslu atsigėrėti. Mes tų uogų jau atsivalgėm.*

Bet su šiuo priešdėliu dažnai sudaromi žodžiai ar terminai netaisyklingai. Kartais su juo sudaryti žodžiai yra netaisyklingi dėl to, kad jis dedamas prie netinkamos šaknies, pvz.: *atstatyti (= atgauti) jėgas; atstatyti (= atleisti) iš darbo; atidaryti (= atidengti) paminklą.*

Dažniausiai netinkamai pridėtą priešdėlį keičiame kitu, pvz.: *atremontuoti (= suremontuoti), atsiekti (= pasiekti), atžymėti (= pažymėti)* ir pan. Bet gal bus aiškiau, jeigu taisytinus žodžius pailiuosime pavyzdžiais: *Mūsų mokslininkai yra labai daug atsiekę (= pasiekę) įvairiose srityse. Kai kurie yra nepaprastai atsižymėję (= pasižymėję). Geriausi sportininkai buvo atžymėti (= pažymėti) pagyrimo lapais. Tarnautojas jau atbudėjo (= išbudėjo) šešias valandas ir budėjimą atidavė (= perdavė) kitam. Atėjau (= Parėjau) namo ir atsivežiau (= parsivežiau labai daug visokių gėrybių. Įstaigoje buvo atžymėti (= pažymėti, pagerbti) tarnautojai, atidirbę (= išdirbę) po dvidešimt penkerius metus.*

Kartais netaisyklingai sudarytą žodį su priešdėliu *at-* galime pakeisti tos pačios šaknies žodžiu be jokio priešdėlio, pvz.: *Jau suknelė pasiūta, tik siūlės dar neatbaigtos (= nebaigtos). Pastatė kiaulidę penkiems šimtams atpenimų (= penimų) kiaulių.*

Kartais tokius netaisyklingai sudarytus žodžius reikia pakeisti visiškai kitais, pvz.: *Ši knyga man atnešė (= davė) daug naudos. Ši nuostata reikia atmainyti (= pakeisti). Jo atsinešimas (= pažiūra, požiūris) į gyvenimą labai nerimtas.*

• Romoje įvyko XV-sis katalikų gydytojų sąjungos kongresas, kuriame iš 63 kraštų dalyvavo daugiau negu 2000 gydytojų.

• Italijoje, Asyžiuje, įvyko italų jaunimo susitikimas, pavadintas "Bažnyčios šventė su Pranciškumi". Dalyvių buvo per 1200.

TRUMPAI IŠ VISUR

• Šventieji metai prasidės 1983 m. kovo mėn. 25 d., Marijos Apreiškimo šventėje, o baigsis 1984 m. balandžio mėn. 22 d., Velykų sekmadienį. Popiežius paskelbė, kad šventųjų metų tikslas — labiau įsijausti į atpirkimo paslaptį ir daugiau pasinaudoti susitaikymo sakramentu.

• Popiežius į kardinolus pakėlė 18 pasižymėjusių vyskupų. Tarp jų Čikagos arkivyskupą J. Bernardin ir Rygos apaštalinį administratorių Julijans Vainovods, 87 m. amžiaus. Taip pat yra ir du nauji kardinolai jėzuitai: Milano arkivyskupas C.M. Martini ir prancūzas teologas H. de Lubac. Dabar iš viso yra 138 kardinolai. JAV yra 10 kardinolų, bet iš jų keturi jau pasitraukę iš aktyvios tarnybos.

• New Hampshire valstijos aukščiausiasis teismas nusprendė, kad seselės vienuolės, atleistos iš dėstyimo mokykloje, turi teisę kelti bylą vyskupui.

• Vakarų Vokietijos katalikų organizacija "Adveniat" 1982 m. Kalėdų metu suaukojo Lotynų Amerikos kraštams 116 milijonų markių.

• Britų BBC valstybinės televizijos ir radijo klausytojai populiariausiu žmogumi išrinko popiežių Joną Paulių II.

• Į kardinolus pakeltas Paryžiaus arkivyskupas Jean-Marie Aron Lustiger yra aukščiausią garbę Bažnyčioje pasiekęs žydų kilmės žmogus. Jis yra sūnus žydų šeimos, kuri iš Lenkijos emigravo į Prancūziją. Naciai jo tėvus ištrėmė į Rytus, o jų sūnų, jauną berniuką, išaugino katalikų šeima. Jis ir pats tapo kataliku, užaugęs tapo kunigu, prieš trejus metus vyskupu, o dabar kardinolu.

• Šv. Eriko katedroje Stockholme pamaldų metu tvarką prižiūri moterys tvarkdarės, apsirengusios raudonos spalvos uniformomis. Jos padeda invalidams, senukams, ramina verkiančius vaikus.

• Lenkijoje visose bažnyčiose perskaitytas vyskupų laiškas, pranešantis, kad popiežius Jonas Paulius II atvyks į Lenkiją birželio 18 d. Neskelbiama, kiek dienų išbus ir kokius miestus lankys.

• Vengrija išleido religinių pašto ženklų seriją, panaudodama vengrų kopylčioje (Šv. Petro bazilikoje) esančius meno kūrinius, vaizduojančius Vengrijos karalių šv. Steponą, Dievo Motiną, popiežių Kalikstą III, kuris po vengrų pergalės prieš turkus įvedė "Viešpaties Angelas" maldą, pagaliau pašto ženkluose matomas ir popiežius Paulius VI, kurio sumanymu buvo pastatyta vengrų kopylčia, ir Jonas Paulius VI, kuris 1980 m. tą kopylčią pašventino.

• Romoje apie 25.000 jaunų katalikų, protestantų ir stačiatikių dalyvavo Taizės ekumeninės bendruomenės surengtame maldų sąskrydyje už taiką. Sąskrydis baigėsi 1983 m. sausio 1 d.

DVIDEŠIMT KETVIRTASIS "LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Dvidešimt ketvirtasis konkursas bus atskirai suaugusiems ir jaunimui. Suaugusiems skiriama tema — **Šiandieninės šeimų problemos**. Čia galima rašyti apie įvairiausias šeimų problemas: pasiruošimas šeimos gyvenimui, santykiai tarp vyro ir žmonos, tarp tėvų ir vaikų, kas padeda šeimoms išsilaikyti, kas jas griaua, pavydas šeimoje, skyrybos, neištikimybė, mišrios šeimos (religiniu, tautiniu, išsilavinimo atžvilgiu), problemos, vykstant gyvenmo permainoms ir t.t.

Jaunimui skiriame šešias temas: **1. Kaip vertinti mūsų jaunimo tikėjimą? 2. Jaunimo pažiūra į moralę. 3. Užtuot keikus tamsą, geriau uždegti bent mažą žvakutę. 4. Ar nauda, ar našta būti lietuviu svetimame krašte? 5. Ar galima išlikti lietuviu be lietuvių kalbos? 6. Vyresnieji nesuprantami: vienaip kalba, kitaip elgiasi.**

Vyresniųjų rašinio ilgumas turėtų būti maždaug 2000-3000 žodžių, jaunesniųjų — gali būti trumpesnis. Straipsniai, pasirašyti slapyvardžiu, įdėjus atskirame vokelyje savo tikrąją pavardę, adresą ir telefoną, turi pasiekti redakciją ne vėliau kaip 1983 m. kovo mėn. 15 dieną.

Vyresniesiems skiriamos trys premijos: I — 200 dol. (mecenatai Gediminas ir Sofija Mickevičiai), II — 150 dol. (mecenatas Vytautas Vizgirda), III — 100 dol. (mecenatė Veronika Janušaitienė). Jaunesniesiems skiriamos taip pat trys premijos: I — 75 dol. (mecenatas N.N.), II — 50 dol. (mecenatė Stefanija Rudokienė), III — 25 dol. (mecenatas N.N.).

Jaunimo konkurse gali dalyvauti asmenys iki 25 metų amžiaus, o vyresniųjų — visi. Laimėtojams premijos bus įteiktos "Laiškų lietuviams" metinėje šventėje gegužės mėn. 1 d. Jaunimo Centre.

Meninę programą atliks solistė Rūta Pakštaitė.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" EKSKURSIJOS

Ketvirtoji "Laiškų lietuviams" ekskursija turėtų įvykti šių metų birželio mėn. 4—22 d. Rašome **turėtų įvykti**, nes jeigu tuoj visi neužsiregistruos, kas planuoja ekskursijoje dalyvauti, tai ji neįvyks. Daug kas yra pareiškę norą dalyvauti, bet užsiregistravusių dar nėra daug. Tad jeigu norite vykti į Skandinaviją su mūsų ekskursija, **tuoj pat registruokitės**. Ši ekskursija tikrai turėtų būti įdomi, planuojame aplankyti Daniją, Norvegiją, Švediją ir Suomiją. Kelionė, įskaitant maistą, pirmos klasės viešbučius, ekskursijas ir arbatpinigius, iš Niujorko — 2295 dol., iš Čikagos — 2435 dol. Registruokitės šiuo adresu: American Travel Service Bureau, 9727 S. Western Avenue, Chicago, IL 60643. Tel. (312) 238-9787.

Kadangi pernai labai gerai pavyko ekskursija į Ispaniją, Liurdą ir kitus Europos miestus, tai kai kurie pageidauja panašios ekskursijos ir šiais metais. Numatome kelionę į Madridą, Liurdą, Paryžių š.m. rugpjūčio 27 d. iki rugsėjo 10 d. Jos kaina: iš Niujorko — 1795 dol., iš Čikagos — 2045 dol. Ir į šią kelionę prašome kaip galima greičiau registruotis tuo pačiu adresu.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Marija Stankus-Saulaitė, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telef. 737-8400. Nekalto Prasidejimo Sv. Marijos Seserų spaustuve, Putnam, CT 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.